

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan Koulutusohjelma

Sosiaalipalvelutyö / Outi Kivinen

2012

Tanja Lampikoski

"MUSTA TUNTUU KUIN SUOMALAINEN"

– haastattelututkimus kotoutuvan
maahanmuuttajan kokemuksista

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Sosiaalipalvelutyö

2012 | 57+2

Outi Kivinen

Tanja Lampikoski

"MUSTA TUNTUU KUIN SUOMALAINEN" – HAASTATTELUTUTKIMUS KOTOUTUVAN MAAHANMUUTTAJAN KOKEMUKSISTA

Tutkimuksessa tarkastellaan Raisiossa asuvien maahanmuuttajien hyvinvointiin, kotoutumiseen ja aikuissosiaalityöyksikön palveluihin liittyviä kokemuksia. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on löytää maahanmuuttajia haastatteleamalla vastaus siihen, mikä edistää maahanmuuttajan kotoutumista, mistä tekijöistä maahanmuuttajan hyvinvoinnin kokemus muodostuu sekä mitkä aikuissosiaalityöyksikön käytännöt ja palvelut maahanmuuttaja kokee hyväksi.

Tutkimuksessa tarkastellaan maahanmuuttajan kotoutumista kotoutumisprosessiin liittyvien haasteiden kautta. Nämä haasteet liittyvät siihen, miten maahanmuuttaja järjestää elinolonsa, miten hän omaksuu uudet kulttuuriset tavat ja taidot sekä miten hän sopeutuu henkisesti näihin muutoksiin.

Allardt määrittelee hyvinvoinnin ihmisten itsensä tulkitsemana perustarpeiden tyydyttymisenä. Haastatteluiden kautta saatu aineisto luokitellaan sisällönanalyysin avulla ja tuloksia jäsennetään Allardtin teoriaa hyödyntämällä.

Haastattelututkimuksen kohderyhmänä on valikoitu otos Raision aikuissosiaalityöyksikön maahanmuuttaja-asiakkaista. Haastattelujen avulla haluttiin saada työntekijöille palautetta tehdystä työstä ja kuulla maahanmuuttajien kokemuksia yksikön käytännöistä.

Tuloksista ilmenee, että hyvinvointi ja kotoutuminen liittyvät vahvasti toisiinsa. Hyvinvoinnin osatekijät ovat niitä resursseja, joiden avulla maahanmuuttajan sopeutuminen uuteen kotimaahan helpottuu. Tärkeimmiksi kotoutumista edistäviksi tekijöiksi haastateltavat nostivat suomen kielen taidon, sosiaaliset suhteet kantaväestön edustajien kanssa sekä työllistymisen. Hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttavat taloudellinen epävarmuus, koulutus ja työllistyminen, sosiaaliset suhteet ja luottamus tulevaisuuteen.

Maahanmuuttajat ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä sosiaalitoimiston kautta saamaansa tukeen. Asiakkaat kertovat saavansa halutessaan ajan sosiaalityöntekijän tapaamiseksi nopeasti. Maahanmuuttajille tarjottu tuki kotoutumisen alkuvaiheessa saa kiitosta. Asiakkaat kaipaavat lisää selkeitä ohjeita esimerkiksi toimeentulotukeen liittyen.

Maahanmuuttajien tuen tarpeet jatkuvat vielä kotoutumisajan päätyttyä. Sosiaalisella tuella voidaan edistää maahanmuuttajan kotoutumista, joka vaikuttaa suomalaisen yhteiskunnan toimivuuteen.

ASIASANAT: Maahanmuuttajat, pakolaiset, hyvinvointi, kotoutuminen, aikuissosiaalityö.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Social Services | Social Service Work

2012 | 57+2

Outi Kivinen

Tanja Lampikoski

"FEELING LIKE A FINN" – INTERVIEWING AN IMMIGRANT ON THEIR EXPERIENCE OF INTEGRATION

This thesis studies how Raisio-based immigrants feel about their well-being, integration and the services available in the adult social work unit. The aim of this qualitative research is to find out which factors improve immigrants' integration, how their feeling of well-being is constructed and which practises and services they find useful. The study is conducted through interviewing the immigrants.

The thesis investigates integration in relation to the challenges related to integration process. It is these challenges that contribute on how an immigrant organizes his living conditions, how he adopts new customs as well as how he adjusts to these changes.

Allardt defines well-being as a fulfillment of the basic needs which is based on people's own view. The material that is gained from the interviews is categorized by contents analysis and the results are organized by utilising Allardt's theory.

As a target group for these interviews is a selected sample of immigrants who are clients of adult social work unit in Raisio. The interviews served as getting feedback for the workers and finding out the immigrants' views on the practises of the unit.

The results show that well-being and integration have a strong link. The factors of well-being are resources that help an immigrant to accommodate to a new country. The most important factors that advance integration as seen as the immigrants themselves are; Finnish language skills, social relations with natives and employment. One's experience on the well-being is also affected by economical insecurity, education and employment, social relations and confidence about the future.

Overall, the immigrants are pleased with the support gained from the social office. The clients message is that when needed, an appointment with the social worker was organized without a delay. The support in the early stage of integration is mentioned as a good thing. What the clients needed more are clear instructions concerning the welfare support, for example.

The need for support continues beyond the integration period. Social support is a means of advancing integration which on it's behalf affects the functioning of the Finnish society.

KEYWORDS:

Immigrants, refugees, well-being, integration, adult social work.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KOTOUTUMINEN	8
2.1 Maahanmuuttajat – kasvava väestöryhmä	8
2.2 Suunnitelmallista kotoutumista	9
2.3 Kotoutumisprosessi	11
2.4 Sopeutuminen uuteen kulttuuriin	12
2.5 Kotoutumiseen liittyvät haasteet	14
3 MAAHANMUUTTAJAN HYVINVOINTI	15
3.1 Hyvinvointi rakentuu resursseja lisäämällä	15
3.2 Maahanmuuttajan hyvinvoinnin osatekijät	17
4 ERITYISPALVELUILLA KOHTI KOTOUTUMISTA	20
4.1 Kotouttamispalveluiden järjestäminen	20
4.2 Sosiaalityöllä lisää hyvinvointia	20
4.3 Maahanmuuttajien aikuissosiaalityö Raisiossa	22
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	24
5.1 Tutkimuksen tausta ja tarve	24
5.2 Tutkimustehtävä	24
5.3 Tutkimusmenetelmä	24
5.4 Aineiston hankinta	27
5.5 Aineiston analyysi	28
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	30
6.1 Kotoutumiseen vaikuttavat tekijät	30
6.2 Maahanmuuttajan hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttavat tekijät	31
6.3 Palvelukokemukset	36
7 TULOSTEN YHTEENVETO	42
7.1 Kotoutumisen avaimet	42
7.2 Näkökulmia maahanmuuttajan hyvinvointiin	43
7.3 Raision aikuissosiaalityöyksikön asiakkaana	47

8 POHDINTA	49
8.1 Tavoitteiden toteutuminen	49
8.2 Työn ja menetelmien arviointi	49
8.3 Tutkimuksen luotettavuus	50
8.4 Toimintaehdotukset aikuissosiaalityöyksikölle	52

LÄHTEET	54
----------------	-----------

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko.
Liite 2. Tutkimuslupa.

KUVIOT

Kuvio 1. Ulkomaan kansalaiset sukupuolen mukaan 1980–2011 (Tilastokeskus 2012a).	8
Kuvio 2. Akkulturaatioasenteet (Berry 1997, Ahokkaan 2010, 234, mukaan).	12
Kuvio 3. Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät (Beiser 1991, Liebkindin 1994, 226 mukaan).	18
Kuvio 4. Hyvän kehä (Hagfors & Kajanoja 2011, 175).	21

TAULUKOT

Taulukko 1. Hyvinvointi-indikaattorit (Allardt 1998, 40).	16
---	----

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajien sopeutuminen uuteen kotimaahan on tavoiteltavaa maahanmuuttajan hyvinvoinnin ja suomalaisen yhteiskunnan toimivuuden varmistamiseksi. Maahanmuuttajan kotoutuminen on prosessi, jonka tavoitteena on, että maahanmuuttajat voivat osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan kuten muutkin maassa asuvat. Rasion kaupungissa on asukasmäärään suhteutettuna melko suuri maahanmuuttajaedustus, sillä monet oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat siirtyvät kuntaan vastaanottokeskuksista. Kaupunki on myös ottanut vastaan kiintiöpakolaisia.

Tarkastelen tutkimuksessa maahanmuuttajien hyvinvointiin, kotoutumiseen ja aikuissosiaalityöyksikön palveluihin liittyviä kokemuksia. Keräsin aineiston haastattelemalla maahanmuuttajia kesän 2012 aikana työskennellessäni Rasion aikuissosiaalityöyksikössä. Aineisto koostuu kuudesta yksilöhaastattelusta. Haastateltavat maahanmuuttajat ovat tulleet Suomeen joko pakolaisina tai turvapaikanhakijoina.

Tutkimuksen tavoitteena on löytää vastaus siihen, mikä edistää maahanmuuttajan kotoutumista ja mistä tekijöistä maahanmuuttajan hyvinvoinnin kokemus muodostuu. Kysyin maahanmuuttajilta myös heidän kokemuksistaan Rasion aikuissosiaalityöyksikön asiakkaina.

Kiinnostukseni aiheeseen heräsi työskennellessäni turvapaikanhakijoiden parissa ja myöhemmin aikuissosiaalityöyksikössä Raisiossa. Työntekijän rooli maahanmuuttajan tukijana ja ohjaajana kotoutumisprosessin eri vaiheissa on merkittävä.

Tämän tutkimuksen tietoperusta koostuu kirjallisuudesta, joka käsittelee maahanmuuttajuutta, kotoutumista, uuteen kulttuuriin sopeutumista ja hyvinvoinnin eri osa-alueita. Esittelen lisäksi sosiaalityön paikkaa maahanmuuttajien kotouttamispalveluissa. Tietoperustan jälkeen on tulososa, jossa kerron tutkimustulokset aihepiireittäin. Tutkimustuloksiin palaan yhteenvedossa, jossa tarkastelen kotoutumista kotoutumisprosessiin liittyvien haasteiden näkökulmasta. Maa-

hanmuuttajan hyvinvointia tarkastellaan Erik Allardtin hyvinvointiteoriaa hyödyntäen. Yhteenvedon päätteeksi käyn läpi maahanmuuttajien kokemuksia aikuis-sosiaalityöyksikön asiakkaina. Lopuksi pohdin tutkimuksen luotettavuutta ja annan kehittämisehdotuksia.

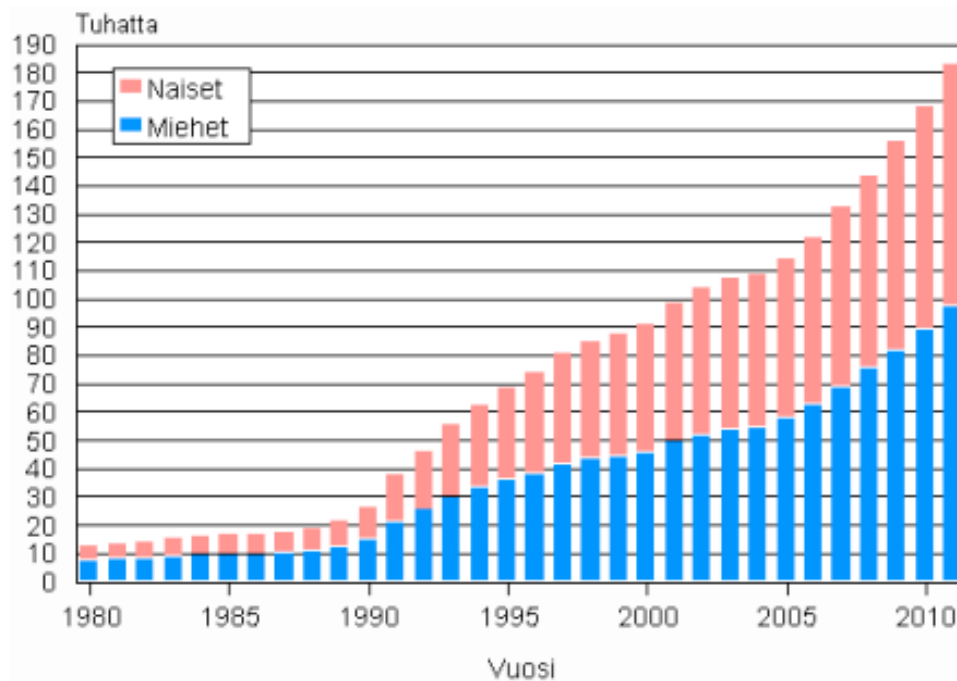
Maahanmuuttajien määrä on kasvanut tasaisesti viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana, mikä näkyy myös tarpeena lisätä resursseja maahanmuuttajien parissa tehtävään työhön. Rasion aikuissosiaalityöyksikkö voi hyödyntää tutkimukseni tuloksia kehittäessään maahanmuuttajien parissa tehtävää työtä.

2 KOTOUTUMINEN

2.1 Maahanmuuttajat – kasvava väestöryhmä

Suomeen muutetaan monista eri syistä. Maahanmuuton syitä voivat olla esimerkiksi työ, opiskelu, avioliitto tai pakolaisuus. Maahanmuuttaja on yleiskäsite henkilöstä, joka muuttaa maasta toiseen (Maahanmuuttovirasto 2012).

Tilastokeskuksen selvityksestä ilmenee, että maahanmuuttajien määrä on kasvanut Suomessa tasaisesti viimeisen parinkymmenen vuoden ajan (Kuvio 1). Vuonna 2011 ihmisten muutto ulkomailta Suomeen oli jo viidettä vuotta peräkkäin luonnollista väestönlisäystä suurempi väkilukua kasvattava tekijä. (Tilastokeskus 2012a.) Ruotsalaisen ja Niemisen (2012) tekemän selvityksen mukaan vuoden 2011 lopussa Suomen väestöstä hieman alle kuusi prosenttia oli ulkomailta syntyneitä tai toisen polven maahanmuuttajia eli Suomeen muuttaneiden Suomessa syntyneitä lapsia. (Ruotsalainen & Nieminen 2012.)

Kuvio 1. Ulkomaan kansalaiset sukupuolen mukaan 1980–2011 (Tilastokeskus 2012a).

Kaikista Suomeen muuttaneista ulkomaan kansalaisista vain 10–15 prosenttia on asettunut Suomeen humanitaarisiin syihin perustuvalla oleskeluluvalla (Säävälä 2011, 7). Liebkind (1994, 10) jakaa humanitaarisin perustein tulleet maahanmuuttajat kahteen ryhmään, pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin. Pakolaisiksi kutsutaan henkilöä, jolla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Suomi ottaa vuosittain vastaan kiintiöpakolaisia. Turvapaikanhakija on henkilö, joka pyytää suojaa toisesta maasta. (Liebkind 1994, 10.) Turvapaikkaa hakevista henkilöistä osa saa pakolaisstatuksen, osa saa jäädä Suomeen muilla perusteilla (Maahanmuuttovirasto 2012).

Raisiossa vieraskielisten määrä oli vuonna 2011 3,6 %, mikä on hieman korkeampi kuin maassa keskimäärin (Tilastokeskus 2012b). Verrattaessa kuntaan sijoittuneiden pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden määriä viime vuosien aikana, on Raisioon sijoittunut pakolaisia suhteessa enemmän kuin ympäristökuntiin ja keskimääräisesti koko maahan (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2012).

2.2 Suunnitelmallista kotoutumista

Maahanmuuttajien hyvinvoinnin ja suomalaisen yhteiskunnan toimivuuden varmistamiseksi on tavoiteltavaa, että uudet asukkaat sopeutuvat mahdollisimman hyvin elämään uudessa kotimaassaan. Maahanmuuttajien sopeutumista voidaan kuvata kotoutumisen käsitteen avulla, joka on suomenkielinen vastine yhteiskuntaan integroitumiselle. Kotoutumislaissa kotoutumisen käsite määritellään vuorovaikutteiseksi kehitykseksi maahanmuuttajan ja yhteiskunnan välillä. Kotoutumisen tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja siten, että samalla tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Kotouttaminen määritellään laissa viranomaisien ja muiden tahojen tekemiksi toimenpiteiksi ja palveluiksi, joilla tavoitellaan kotoutumisen monialaista edistämistä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.) Kotoutumisella tarkoitetaan toisin sanoen maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä, prosessia, jonka tavoitteena on, että maahan-

muuttajat voivat osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan kuten muutkin maassa asuvat. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 13).

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) astui voimaan vuonna 2011 korvaamaan Lain maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999). Uuden kotoutumislain piirissä ovat kaikki Suomeen muuttavat, eivät ainoastaan pakolaiset ja paluumuuttajat. Lakimuutoksen myötä kaikille maahanmuuttajille tarjotaan perustietoa yhteiskunnasta ja palveluohjausta. Lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta sekä edistää maahanmuuttajien mahdollisuuksia aktiiviseen osallistumiseen. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Kotoutumislain nojalla maahanmuuttajalle on annettava jo alkuvaiheesta lähtien tarvitsemaansa ohjausta ja neuvontaa sekä perustiedot suomalaisesta yhteiskunnasta. Maahanmuuttajalle tehtävä alkukartoitus toimii pohjana kotoutumissuunnitelmalle, joka tehdään työttömille työnhakijoille, toimeentulotuen saajille ja erikseen kotouttamissuunnitelmaa pyytävälle. Yksilöllisten kotouttamistoimenpiteiden piiriin kuuluvat maahanmuuttajat määritellään tarvelähtöisesti. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Kotoutumisen edistämiseksi kunta, työvoimatoimisto ja maahanmuuttaja laativat maahanmuuttajalle kotouttamissuunnitelman, jossa sovitaan maahanmuuttajan ja hänen perheensä kotoutumista edistävästä toimenpiteistä. Maahanmuuttajalla on velvollisuus osallistua suunnitelman laatimiseen ja noudattaa suunnitelmassa sovittuja toimenpiteitä. Kotouttamissuunnitelman avulla sovitaan kielikursseista, työvoimapoliittisista toimenpiteistä, työharjoitteluista, työelämävalmennuksesta, kuntoutuksesta sekä ammatinvalinnan ohjauksesta. Vuoden 1999 kotouttamislain edellyttämät kotouttamissuunnitelmat näyttävät tilastojen mukaan parantaneen maahanmuuttajien menestystä työmarkkinoilla ja vähentäneen heidän riippuvuuttaan tulonsiirroista. Suunnitelmien vaikuttavuuden perusteella lakiuudistuksen myötä kotouttamislain soveltamisen piirissä olevien maahanmuuttajien määrää lisättiin. Maahanmuuttajan oikeus kotouttamissuunnitelmaan kestää kolme vuotta, ja sitä voidaan pidentää erillisellä päätöksellä enintään viiteen vuoteen. (Peltola & Metso 2008, 63; Hämäläinen & Sarvimäki

2011.) Raisiossa maahanmuuttajalle laaditaan sosiaalitoimistossa asiakas-suunnitelma kotouttamisen tueksi. Suunnitelmassa huomioidaan paitsi toimeen-tuloon liittyvät asiat, myös asiakkaan kokonaisvaltainen tilanne ja tuen tarpeet. Suunnitelma voi olla myös perhekohtainen. (Sosiaalityöntekijä K. Kyllönen, henkilökohtainen tiedonanto 20.9.2012.)

2.3 Kotoutumisprosessi

Uuteen ympäristöön sopeutumista voidaan kuvata vaiheittaiseksi prosessiksi, johon vaikuttavat monet asiat, kuten vastaanottava yhteiskunta ja maahanmuuttajan oma persoonallisuus. Lähtötilanne vaikuttaa sopeutumiseen, ja vaikeim-massa tilanteessa ovat pakolaiset ja pakon edessä lähteneet. Suuri merkitys on myös ympäröivällä yhteisöllä, sillä omasta perheestä ja saman etnisen ryhmän edustajista on tukea kotoutumisprosessissa. Sopeutumisprosessin vaiheet kes-tävät eri ihmisillä eripituisen ajan, henkilöstä riippuen muutamista kuukausista vuosiin, ja myös reaktioiden voimakkuus vaihtelee. (Räty 2002, 120–121.)

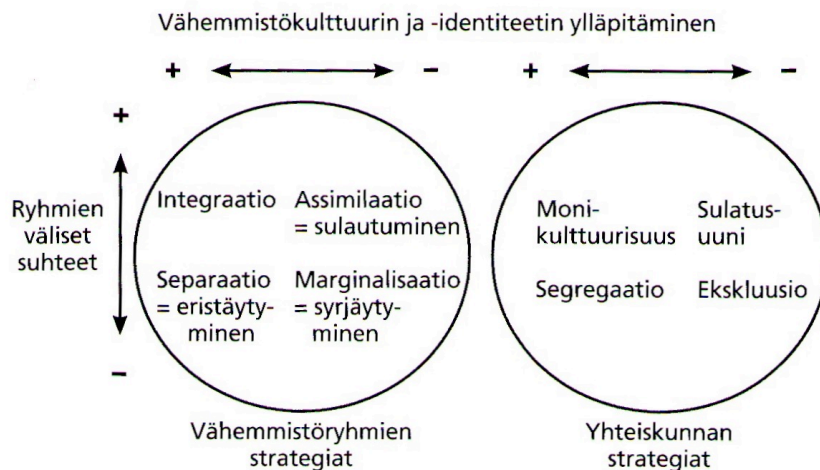
Kotoutumisprosessissa voidaan erottaa seuraavat vaiheet: *kuherruskuukausi-vaiheessa* maahanmuuttaja on optimistinen ja innostunut kaikesta uudesta tie-toisena kanssakäymistä rajoittavista kulttuurieroista. *Torjuntavaiheessa* uuden elämän aloittamisen hankaluudet synnyttävät turhautumista, joka voi ilmetä vi-hamielisyytenä uutta kulttuuria kohtaan. Tämä kielteinen reaktio saattaa ilmetä siinä vaiheessa, kun ulkopuolisen silmissä asiat alkavat olla jo hyvin. *Tasapai-nonhakuvaiheessa* maahanmuuttaja hyväksyy tosiasiat, eivätkä tunteet ole enää niin yksipuolisen myönteisiä kuin alussa tai niin kielteisiä kuin reaktiovai-heessa. Tässä useamman kulttuurin hallintavaiheessa ihminen osaa tasapai-nottaa elämäänsä kulttuurien välillä omaksuttuaan kahden kulttuurin kielen, ar-vot ja tavat. (Räty 2002, 120–121.)

Kotoutumisprosessin onnistumista maahanmuuttajan näkökulmasta voidaan tarkastella kolmen haasteen avulla. Ensimmäinen haaste liittyy elinoloihin: maahanmuuttajien on onnistuttava järjestämään uuden elämänsä elinolot tyy-dyttävällä tavalla. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi asumisen järjestämistä ja talou-

dellisen toimeentulon varmistamista. Toiseksi maahanmuuttajan on opeteltava uusia taitoja ja kulttuurisia tapoja säilyttäen samalla itselleen tärkeitä kulttuurisia perinteitä. Kotoutumisen näkökulmasta on tärkeää, että maahanmuuttajalla on sosiaalista kanssakäymistä valtaväestön kanssa. Kolmas haaste liittyy siihen, että maahanmuuttajan on sopeuduttava henkisesti näihin muutoksiin. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 13–14.)

2.4 Sopeutuminen uuteen kulttuuriin

Maahanmuuttajan kotoutumista voidaan tarkastella Berryn (1997) akkulturaatio-teorian avulla. Kulttuurien kohdatessa ihmiset joutuvat sopeutumaan kulttuurin muutoksiin. Eri kulttuureja edustavien ryhmien ollessa kontaktissa seuraa toisen tai molempien ryhmien kulttuurissa muutoksia, ja tätä kulttuurin muutosta kutsutaan akkulturaatioksi. Akkulturaatio ei etene suoraviivaisesti kohti sulautumista uuteen kulttuuriin, vaan sitä voidaan tarkastella seuraavanlaisen nelikentän avulla (Kuvio 2). (Liebkind 1994, 25–26; Phinney ym. 2006, 73; Ahokas 2010, 234.)

Kuvio 2. Akkulturaatioasenteet (Berry 1997, Ahokkaan 2010, 234, mukaan).

Kuviossa tarkastelun lähtökohtana ovat kulttuurin edustajien akkulturaatioasenteet. Marginalisoituminen on tyypillistä silloin, kun sekä oma että enemmistökulttuuri torjutaan. Ihminen tavallaan putoaa kahden kulttuurin väliin, eikä hän hyväksy kumpaakaan eikä tule hyväksytyksi kummassakaan. Assimilaatiossa oma kulttuuri hylätään omaksumalla enemmistökulttuuri tilalle. Varsinkin nuoret saattavat menettää oman kulttuurinsa hallinnan ja kyvyn olla vuorovaikutuksessa sen jäsenten kanssa halutessaan tulla hyväksytyiksi enemmistöjäsenten keskuudessa. Tämä asenne voi olla hyvin haitallinen sopeutumiselle. (Liebkind 1994, 26; Phinney ym. 2006, 74; Ahokas 2010, 235.)

Separaatiossa eli eristäytymisestä puhutaan silloin, kun vähemmistön jäsenet korostavat omaa kulttuuriaan ja vetäytyvät kanssakäymisestä valtaväestön edustaman kulttuurin kanssa. Sopeutuminen vaikeutuu, jos asenne johtaa kyvyttömyyteen kohdata ympäröivä yhteiskunta. Integraatiolla tarkoitetaan tilaa, jossa pyritään sekä säilyttämään omia kulttuuriperinteitä että ylläpitämään yhteyksiä enemmistökulttuuriin. (Liebkind 1994, 26–27; Phinney ym. 2006, 74; Ahokas 2010, 235.) Maahanmuuttajaryhmät eivät ole kuitenkaan täysin vapaita akkulturaatioasenteensa suhteen, sillä siihen vaikuttaa myös ympäröivän yhteiskunnan kulttuurinen avoimuus (Phinney ym. 2006, 74).

Suomessa asuvien maahanmuuttajien akkulturaatiota on tutkittu tarkastelemalla heidän sosiaalisia suhteitaan. Perhoniemen ja Jasinskaja-Lahden (2006, 17) mukaan tutkimuksissa on käynyt ilmi (ks. Pohjanpää ym., 2003.), että valtaosalla maahanmuuttajista on suhteita sekä omaan etniseen ryhmäänsä että syntyperäisiin suomalaisiin, mikä kertoo osaltaan onnistuneesta kotoutumisesta. Suhteita valtaväestön edustajiin näyttäisi olevan eniten lähialueilta tulleilla ja vähiten somaleilla. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 17.)

Kun akkulturaatiota lähestytään kielen hallinnan ja käytön näkökulmasta, onnistunut kotoutuminen tarkoittaa sekä hyvää suomen kielen hallintaa että aktiivista oman kielen käyttöä. Akkulturaatioprosessiin kuuluu lisäksi henkinen sopeutuminen koettuun muutokseen. Muutosprosessi aiheuttaa monille maahanmuuttajille stressiä, jonka voimakkuus riippuu toisaalta monista maahanmuuttajien ryhmäominaisuuksista, toisaalta vastaanottavan maan ominaisuuksista. Maa-

hanmuuttajat joutuvat käyttämään erilaisia selviytymis- ja hallintakeinoja akkulturaatiostressiä aiheuttavien muutosten sekä itse stressin käsittelyyn. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti, 2006, 18.)

2.5 Kotoutumiseen liittyvät haasteet

Pääkaupunkiseudulla toteutetun maahanmuuttajien kotoutumista tarkastelevan seurantatutkimuksen mukaan maahanmuuttajien kotoutumista edistäviä tekijöitä ovat työllistyminen, hyvä suomen kielen taito, Suomen asenneilmapiirin kokeminen myönteisenä, laajat ja tiiviit kontaktit sosiaalisiin verkostoihin, hyvä sosiaalinen tuki ja taloudellinen hyvinvointi. Sopeutumista vaikeuttavia tekijöitä ovat työttömyys, heikko suomen kielen taito, syrjäytymiskokemukset, sosiaalinen eristäytyneisyys ja taloudelliset huolet. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 67–68.)

Suomessa maahanmuuttajilla on suuri vaara jäädä työttömäksi. Vuonna 2008 työttömyysaste oli Suomessa 7 %, mutta maahanmuuttajien keskuudessa peräti 20 %. Vaihtelu työttömyyden näkökulmasta oli suurta etnisten ryhmien välillä. Useilla kansalaisuuksilla, joiden maahanmuuton perusteena oli pakolaisuus tai turvapaikanhaku, työttömyysaste oli yli 50 %. Korkean työttömyysasteen syiksi luetellaan paitsi mahdollinen syrjintä, myös kulttuuritekijät, koulutus, terveydelliset syyt ja elämäntavat. (Mannila ym. 2010, 23; Rapo 2011.)

Ruotsalaisen ja Niemisen (2012) tekemän tilastollisen yhteenvedon perusteella työllistyminen näyttää olevan vaikeinta ensimmäisen polven maahanmuuttajilla. Henkilön syntyperä vaikuttaa paitsi työllistymiseen, myös opiskelujen ulkopuolelle jäämiseen. Työllistyminen nähdään yhdeksi tärkeimmistä kotoutumista edistävästä tekijöistä, joten syrjäytymisen ehkäisyssä olisikin erityisen tärkeää saada maahanmuuttajat koulutuksen piiriin ja siten mahdollistaa työmarkkinoille pääsy. (Ruotsalainen & Nieminen, 2012.)

3 MAAHANMUUTTAJAN HYVINVOINTI

3.1 Hyvinvointi rakentuu resursseja lisäämällä

Hyvinvointia voidaan tutkia tarpeiden ja resurssien näkökulmista. Allardtin (1976, 32–33) mukaan hyvinvointia määrittävät perustarpeet voidaan jakaa kahteen tarpeentyydytyksen osa-alueeseen, jotka ovat elintaso ja elämänlaatu. Elintaso koostuu resursseista, kuten työstä ja tuloista, joiden avulla yksilö voi ohjalla elinehtojaan. Elämänlaatu koostuu sosiaalisten ja itsensä toteuttamisen tarpeiden tyydyttymisestä. (Allardt 1976, 32–33.)

Tarveteoreettisesta näkökulmasta katsottuna hyvinvointi on tila, jossa ihminen saa keskeiset perustarpeensa tyydytetyksi, jolloin hyvinvointi kasvaa suhteessa tyydytettyihin tarpeisiin. Resurssinäkökulmasta katsottuna yksilön voidaan ajatella hallitsevan ja tietoisesti ohjaavan elinolojaan sekä tarpeidensa tyydytystä resurssiensa avulla. Kyseiset resurssit voivat olla joko aineellisia tai aineettomia. (Allardt 1976, 32; Vuorio 2005, 7.)

Allardtin (1976, 36–49; 1998, 39–41) teoria hyvinvoinnin kolmesta ulottuvuudesta yhdistää sekä tarve- että resurssinäkökulmat. Allardtin teoria pohjautuu ajatukseen, jonka mukaan ihmisellä on kolme tyydytettävää perustarvetta. Tyydytetty tarve toimii resurssina, joka auttaa yksilöä tyydyttämään myös muita tarpeita. Ensimmäinen tarve liittyy elintasaan, eli aineellisiin ja ei-henkilökohtaisiin perustarpeisiin (having). Elintason osatekijöillä ilmaistaan se, mitä ihmiset tarvitsevat elääkseen. Näitä osatekijöitä ovat tulot, asumistaso, työllisyys, koulutus ja terveys. (Allardt 1976, 36–42; 1998, 39–41.)

Toinen perustarve liittyy ihmisten välisiin suhteisiin sekä identiteettiin (loving). Ihmisten välinen yhteisyys on tärkeä resurssi muiden arvojen toteuttamiselle. Yhteisyysuhteet edellyttävät ymmärrystä, kykyä asettua toisen ihmisen asemaan sekä yhteistä kieltä. Allardt on jakanut yhteisyysuhteet kolmeen tasoon: paikallisyhteisyys, perheyhteisyys ja ystävyysuhteet. Ihmiset muodostavat usein identiteettinsä yhteisöissä ja yhteyksissä saatujen kontaktien varaan.

Kolmas tarve liittyy ihmisenä olemiseen, itsensä toteuttamiseen, yhteiskuntaan integroitumiseen ja luonnon kanssa sopusoinnussa elämiseen (being). (Allardt 1976, 42–47; 1998, 41–45.)

Hyvinvointia voidaan tutkia tarkastelemalla sekä objektiivisesti mitattavissa olevia resursseja että yksilön kokemaa hyvinvointia, jota mitataan yleensä ihmisen oman subjektiivisen arvion ja näistä arvioinneista tehtyjen indeksien perusteella (Saari 2011, 35). Allardt (1998, 40) hyvinvoinnin kolmea ulottuvuutta (having, loving ja being) voidaan tarkastella objektiivisten resurssien ja subjektiivisten kokemusten näkökulmista (ks. Taulukko 1), jolloin saadaan kuusi eri indikaattorityyppiä.

Taulukko 1. Hyvinvointi-indikaattorit (Allardt 1998, 40).

	Objektiivinen	Subjektiivinen
ELINTASO (HAVING)	tulotaso, asuntotila, terveys ja työllisyys	elintasoa koskeva tyytyväisyys ja tyy- tymättömyys
YHTEISYYSSUHTEET (LOVING)	ystävien lukumäärä, kontaktit	onnellisuuden ja onnettomuuden elämykset
IHMISENÄ OLEMIS- NEN (BEING)	aktiivisuus, toiminnal- lisuus ja harrastukset	omakohtaiset ko- kemukset vieraan- tumisesta ja itsensä toteuttamisesta

Subjektiivinen hyvinvointi on aika-, paikka- ja tilannesidonnainen kokemus elämän mielekkyydestä suhteessa itseensä ja maailmaan. Hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttavat elinolot, taloudellinen turvallisuus, terveys ja toimintakykyisyys, yksilön sijoittuminen yhteiskuntaan sekä hänen kykynsä ja motivaationsa toimia yhteisöissä. Henkilökohtainen vapaus, arvot sekä persoonallisuustekijät vaikut-

tavat siihen, mitä ihminen pitää elämässään tärkeänä ja millaiset valmiudet hänellä on selviytyä jokapäiväisestä elämästä. (Raijas 2008, 2–4; Suoninen ym. 2010, 291–292.)

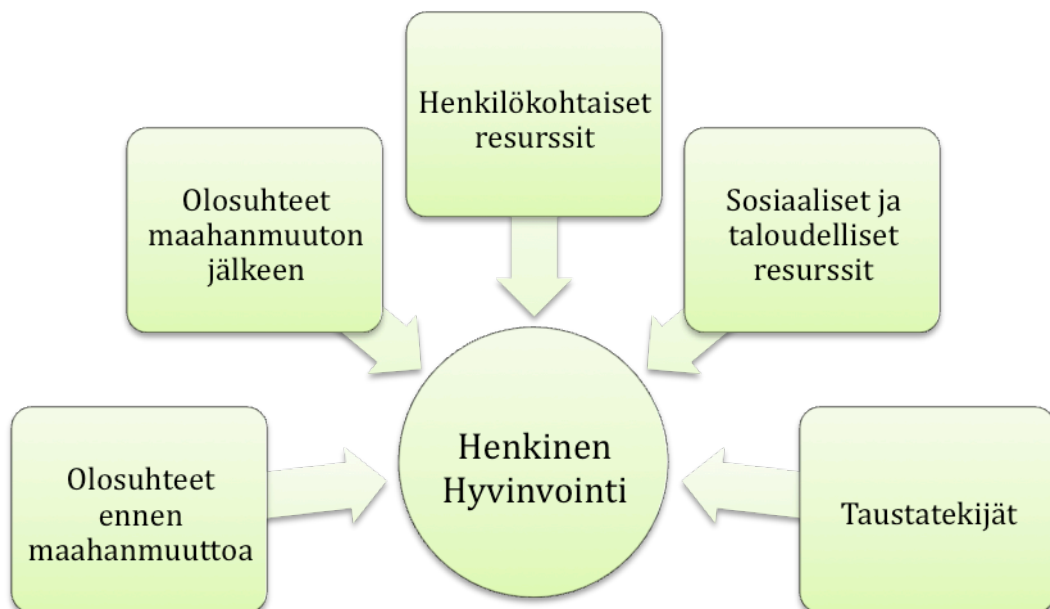
Raijaksen (2011, 247–249) mukaan alhaisten tulojen, köyhyyden ja rajoittuneen resurssien hallinnan on todettu alentavan ihmisten mahdollisuuksia toteuttaa itseään elämässä ja sen myötä koettua hyvinvointia (ks. First European Quality of Life Survey 2005, 41). Ihmisten henkilökohtaisia resursseja ovat tulot ja varallisuus, aika, terveys, tiedot, taidot ja sosiaalinen pääoma. Resurssien määrä, hallinta sekä mahdollisuus niiden hyödyntämiseen riippuvat sekä yhteiskunnan ja lähiympäristön tarjoamista mahdollisuuksista että henkilön ominaisuuksista. Resurssien määrä kasvattaa yksilön mahdollisuuksia edistää hyvinvoinnin toteutumista. (Raijas 2011, 247–249.) Hyvinvointia tutkittaessa vuonna 2006 kävi ilmi, että tyytymättömiä elämäänsä olivat pienituloiset, työttömät ja yksinasuvat. Yksittäisistä riskitekijöistä johdonmukaisin yhteys hyvinvoinnin eri vajeisiin oli työttömyydellä. (Raijas 2008, 4.)

3.2 Maahanmuuttajan hyvinvoinnin osatekijät

Työllistyminen ja taloudellinen turvallisuudentunne edistävät tutkimusten mukaan maahanmuuttajien hyvinvointia ja työttömyys ja taloudelliset huolet taas heikentävät sitä (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 67–68.) Humanitaarisin perustein Suomeen muuttaneet pääsevät harvoin töihin nopeasti ja joutuvat elämään aluksi perusturvan varassa. Ulkomailta maahan muuttaneet vieraskieliset elävät huomattavasti vaatimattomammalla tulotasolla kuin keskivertosuomalaiset tulonjako- ja työttömyystilastojen perusteella. Ulkomaan kansalaisten keskuudessa työttömyysaste on yli kaksinkertainen verrattuna Suomen kansalaisiin. Huonoin työllisyystilanne on pakolaistaustaisilla kansalaisuusryhmillä. (Säävälä 2011, 64.)

Maahanmuuttajan henkiseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä voidaan havainnollistaa Liebkindin (1994, 226) esittelemää Beiserin (1991) hyvinvointimallia mukailemalla (Kuvio 3). Henkiseen hyvinvointiin vaikuttavat taustatekijät, kuten

ikä, sukupuoli, koulutus ja etnisyys. Maahanmuuttoa edeltäneistä olosuhteista Liebkind mainitsee mahdolliset menetykset, pakolaisleirikokemukset, köyhyyden ja työttömyyden. Maahanmuuton jälkeisiä olosuhdetekijöitä ovat ero perheenjäsenistä, eristäytyminen oman kulttuurin jäsenistä, rasismikokemukset ja työttömyys. Maahanmuuttajan henkilökohtaisia resursseja ovat esimerkiksi kestävyys, hyvä itsetunto, ylpeys "juuristaan", akkulturaatioasenteet ja akkulturaatioaste. Sosiaalisia ja taloudellisia resursseja ovat läheiset perhesuhteet, oman yhteisön sosiaalinen tuki, yhteiskunnan sosiaalinen tuki sekä työ ja tulot. (Liebkind 1994, 224–225.)

Kuvio 3. Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät (Beiser 1991, Liebkindin 1994, 226 muukaan).

Liebkind (1994, 32–33) listaa kansainvälisten tutkimusten tuloksia maahanmuuttajien henkisen hyvinvoinnin riskitekijöistä, joita ovat maahanmuuttajan henkilökohtaisen sosio-ekonomisen statuksen jyrkkä lasku, kykenemättömyys puhua ympäröivän maan kieltä ja ero muista perheenjäsenistä. Riskitekijöitä ovat myös ympäröivän yhteiskunnan taholta tulevan ystävällisen vastaanoton puuttuminen sekä eristyneisyys muista saman kulttuuritaustan omaavista henkilöistä. Traumaattiset kokemukset ja maahantuloa edeltänyt pitkäaikainen stressi

vaikuttavat maahanmuuttajan henkiseen hyvinvointiin. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat ne maahanmuuttajat, joilla siirtolaisuus on alkanut henkilön ollessa teini-ikäinen tai vanhus. (Liebkind 1994, 32–33.)

Liebkindin mukaan useat eri kansainväliset siirtolaisuutta käsittelevät tutkimukset ovat osoittaneet, että pakolaiset ovat haavoittuvin akkulturoituvista ryhmistä. Suuret vastakohdat pakolaisen menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välillä uhkaavat hänen jatkuvuuden tunnettaan ja koska kokemukset ovat ennakkoimattomia, he kokevat enemmän räsitusta ja voimattomuutta kuin muut siirtolaiset. Pakolaisilla esiintyy myös masennusta, ahdistusta ja fyysisiä vaivoja useammin kuin muilla siirtolaisryhmillä. Ihmiset reagoivat maastamuuttoon ja uuteen maahan muuttamiseen useiden vuosien ajan. Henkinen pahoinvointi saattaa kuitenkin ilmestyä tai paheta vasta silloin, kun sopeutuminen näyttää lähteneen hyvin käyntiin asumisen ja toimeentulon järjestyttyä. (Liebkind 1994, 33–34.)

4 ERITYISPALVELUILLA KOHTI KOTOUTUMISTA

4.1 Kotouttamispalveluiden järjestäminen

Maahanmuuttajaväestö on sisäiseltä rakenteeltaan hyvin heterogeeninen; lähtömaa, kulttuuri, uskonto, maassa vietetty aika, kielitaito, maahantulon peruste ja henkilön sukupuoli vaikuttavat hyvin paljon siihen, millaisia palvelutarpeita maahanmuuttajalla uudessa kotimaassaan on. Vuoden 2012 alusta lähtien kotouttamisesta on vastannut työ- ja elinkeinoministeriö. Tärkeimmät maahanmuuttajien kotouttamiseen osallistuvat paikallisviranomaiset ovat työ- ja elinkeino -toimistojen (te-toimisto) lisäksi kunnat, jotka tarjoavat maahanmuuttajille sekä peruspalveluja että erityisiä kotouttamispalveluja. Kunnat suunnittelevat ja kehittävät alueellaan maahanmuuttajien kotoutumista edistäviä toimia ja palveluita. Alueellinen vastuu maahanmuutto- ja kotouttamisasiosta on Elykeskuksilla. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012.)

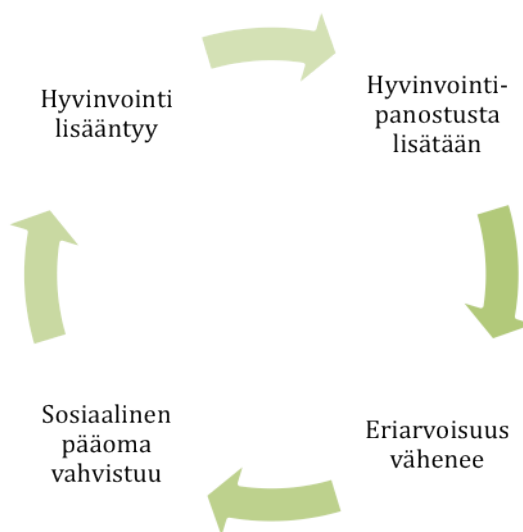
Kotouttamislaki edellyttää kuntia laatimaan paikallisen kotouttamisohjelman. Kotouttamisohjelman tulee sisältää suunnitelman kotoutumista edistävästä toimenpiteistä, eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä ja vastuista sekä maahanmuuttajien erityisten tarpeiden huomioon ottamisesta. Kotouttamisohjelman tavoitteena on saada erilaisten ja eri lähtökohdista ponnistavien kuntien välille yhtenäiset palvelut. Raision kaupunki teki syksyllä 2010 aloitteen yhteisen seudullisen kotouttamisohjelman valmistelemiseksi. Hankkeen tarkoituksena on laatia Turun ympäristökuntien yhteinen, seudullinen kotouttamisohjelma, jossa kartoitetaan paitsi sosiaalipalveluiden yhteneväisyys, myös opetus-, kasvatusta ja terveyssektorien tilanne. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010; K. Saaristo, henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2012.)

4.2 Sosiaalityöllä lisää hyvinvointia

Maahanmuuttajat ovat yksi kohdennettuja toimenpiteitä tarvitsevista syrjäytymisuhan alaisista asiakasryhmistä. Kotouttamispalveluiden tavoitteena on osal-

taan ennaltaehkäistä maahanmuuttajien syrjäytymistä. Syrjäytyminen voidaan määritellä sosiaalisen osallisuuden toteutumattomuutena ja osattomuutena yhteiskunnan toiminnoista. Käytännössä syrjäytyminen on työttömyyttä, harrastamattomuutta ja kouluttautumattomuutta. Syrjäytyminen voidaan nähdä myös kasautuvana huono-osaisuutena, jolloin ihmiseltä puuttuu monenlaisia täysipainoisen elämän kannalta merkittäviä resursseja. Sosiaalityön yhdeksi keskeiseksi tehtäväksi on määrittynyt syrjäytyneiden liittäminen yhteiskuntaan tukemalla näiden ihmisten arkielämän rakenteita. (Juhila 2006, 53–56, 93.)

Hagfors ja Kajanoja (2011, 175) havainnollistavat yksilön hyvinvoinnin merkitystä yhteiskunnalle teoriolla hyvän kehästä (Kuvio 4). Teorian mukaan hyvinvointipanostus, jolla tarkoitetaan sosiaalipolitiikkaa ja hyvinvointivaltion laajuutta, vähentää eriarvoisuutta ja vahvistaa sosiaalista pääomaa, joka puolestaan lisää väestön hyvinvointia. Lisääntynyt hyvinvointi tuottaa tukea hyvinvointivaltiolle, jolloin kehä täyttyy. (Hagfors & Kajanoja 2011, 175.)

Kuvio 4. Hyvän kehä (Hagfors & Kajanoja 2011, 175).

Kunnan velvollisuudesta huolehtia yleisten sosiaalipalvelujen ja erillislailla säädettyjen palveluiden järjestämisestä on säädetty sosiaalihuoltolaissa. Valtaosa sosiaalihuoltolain säädöksistä kohdistuu kuntaan. Laissa määritellään kunnan tehtävät paitsi palvelujen järjestämisessä ja toimeentulotuesta huolehtimisessa, myös ohjauksen ja neuvonnan järjestämisessä sekä sosiaalihuoltoa ja muuta

sosiaaliturvaa koskevan tiedotustoiminnan järjestämisessä. (Kananoja ym. 2011, 61–62, 440.)

4.3 Maahanmuuttajien aikuissosiaalityö Raisiossa

Sosiaalityö on sosiaalihuoltolain mukainen palvelu. Raision kaupungin aikuisosiaalityön yksikkö tarjoaa kaupunkilaisille peruspalvelut, joiden lähtökohtana ovat asiakkaan elämänvaiheen mukaiset tarpeet. Aikuissosiaalityön yksikössä maahanmuuttajien parissa työskentelevät sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaaja ja etuuskäsittelijät. Aikuissosiaalityössä asiakas kohdataan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kotoutumisen alkuvaiheessa oleville maahanmuuttajille on nimetty oma sosiaalityöntekijä. Maahanmuuttajien sosiaalityöntekijä toimii lastensuojelun sosiaalityöntekijän työparina sekä moniammatillisessa yhteistyössä yli sektorirajojen esimerkiksi terveydenhuollon, koulun, te-toimiston ja seurakunnan työntekijöiden kanssa. Sosiaalitoimisto tarjoaa ostopalveluna maahanmuuttajille tarpeen mukaan perhetyötä, henkilökohtaista ohjausta ja kriisiterapiaa. Sosiaalitoimi tarjoaa yhteistyössä liikuntaviraston kanssa mahdollisuuden maahanmuuttajanaisille harrastaa tanssia ja miehille pelata jalkapalloa kerran viikossa. (K. Kyllönen, henkilökohtainen tiedonanto 20.9.2012.)

Aikuissosiaalityöyksikön palveluilla pyritään varmistamaan erityisen tuen tarpeessa olevien kuntalaisten hyvinvoinnin toteutuminen. Maahanmuuttajille suunnatut palvelut on järjestetty siten, että alkuvaiheen erityispalvelujen jälkeen asiakas pyritään saattamaan peruspalveluiden piiriin. Alkuvaiheen palvelut liittyvät kotouttamissuunnitelman laatimiseen ja suunnitelman vaatimiin toimenpiteisiin, joilla tavoitellaan yhteiskuntaan integroitumista. (K. Kyllönen, henkilökohtainen tiedonanto 20.9.2012.)

Toimeentulotuen avulla asiakkaalle taataan perustoimeentulo siksi aikaa, kun toimeentulo-ongelmiin etsitään kestävämpää ratkaisua. Työikäisen maahanmuuttajan, jolla ei ole palkkatuloja, toimeentulo koostuu Kelan etuuksista - pääsääntöisesti kotoutumistuesta eli työmarkkinatuesta. Toimeentulotuki on tarkoitettu lyhytkestoiseksi ja viimesijaiseksi tukimuodoksi. Se mahdollistaa kui-

tenkin maahanmuuttaja-asiakkaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioimisen, esimerkkinä uinti- ja kuntosalikäyntien tukeminen kaupungin uimahallissa. (K. Kyllönen, henkilökohtainen tiedonanto 20.9.2012.)

Maahanmuuttajien sosiaalityöntekijä kokee, että maahanmuuttajien keskuudessa olisi tarvetta asumisneuvonnalle. Suomen pakolaisapu on koonnut asumiseen liittyen koulutuspaketin, joka on tarkoitus saada myös Raision sosiaalitoimiston kautta asiakkaiden hyödyksi. Maahanmuuttajalapsilla olisi sosiaalityöntekijän mukaan tarvetta läksyavulle ja kotiäidit tulisi saada kielenopetuksen piiriin. (K. Kyllönen, henkilökohtainen tiedonanto 20.9.2012.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuksen tausta ja tarve

Tutkimukseni toimeksianto tuli Varsinais-Suomen alueella toimivan sosiaalialan osaamiskeskus Oy Vasso Ab:n Tietohyötyhankkeelta. Hankkeessa kerättiin hyvinvointitietoa eri väestöryhmistä. Aikaisempien harjoitteluiden ja töiden kautta minulle oli syntynyt kiinnostus liittää opinnäytetyöni maahanmuuttajiin. Raison aikuissosiaalityön yksikkö oli ilmaissut Vassolle kiinnostuksensa opinnäytetyöhön, jolla saataisiin palautetta maahanmuuttajien parissa tehdystä työstä ja siitä, mitkä käytännöt maahanmuuttajat kokevat hyviksi kotoutumisen edistämisen näkökulmasta. Tutkimukseni teemat ja tavoitteet tarkentuivat kevään 2012 aikana, jolloin tein harjoittelun Raison sosiaalitoimistossa maahanmuuttajien sosiaalityössä.

5.2 Tutkimustehtävä

Tutkimukseni tavoitteeksi tuli kerätä tietoa maahanmuuttajien hyvinvoinnin kokemuksesta, kotoutumista edistävästä tekijöistä sekä palvelukokemuksista liittyen Raison aikuissosiaalityöyksikköön. Tarkastelen tutkimustehtävääni seuraavien kysymysten avulla:

- Mikä edistää maahanmuuttajan kotoutumista?
- Mistä tekijöistä maahanmuuttajan hyvinvoinnin kokemus muodostuu?
- Mitkä aikuissosiaalityöyksikön käytännöt ja palvelut maahanmuuttaja kokee hyviksi?

5.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Sen lähtökohtana on kuvata todellista elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi ym. 2003, 152). Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruussa käytetään menetelmiä,

jotka vievät tutkijan lähelle tutkittavaa kohdettaan, sillä pyrkimyksenä on tavoittaa tutkittavien näkökulma ja näkemys tutkittavana olevasta ilmiöstä. (Kiviniemi 2001, 68.) Tutkimusmenetelmän valinta riippuu tutkimustehtävästä (Hirsjärvi ym. 2003, 120).

Laadullisen tutkimuksen empiirisen aineiston hankintatapoja sosiaalitieteissä on haastattelu, havainnointi ja videointi (Salonen 2011, 8). Joustavana menetelmänä haastattelu sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelussa haastateltava nähdään subjektina, joka luo merkityksiä ja on aktiivinen osapuoli. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34–35.)

Käytännössä haastattelun voi toteuttaa yksilö- tai ryhmähaastatteluna. Ryhmähaastattelun avulla voidaan saada nopeasti tietoa samanaikaisesti usealta vastaajalta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 63.) Tutkimukseeni liittyvien haastattelujen sisällön henkilökohtaisuus, erot kielitaidossa ja luottamuksellisuuden säilyttäminen vaikuttivat siihen, etten kokenut ryhmähaastattelua sopivaksi.

Yksilöhaastattelua tehdessä haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, selventää sanamuotoja ja oikaista väärinkäsityksiä. Haastattelija voi lisäksi esittää kysymykset siinä järjestyksessä kuin katsoo aiheelliseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Valitsin tutkimusmenetelmäksi yksilöhaastattelut menetelmän joustavuuden vuoksi.

Haastattelutyypit voidaan jakaa sen mukaan, miten tiukasti kysymykset on muotoiltu etukäteen ja miten paljon haastattelija ohjaa haastattelutilannetta. *Strukturoitu* eli lomakehaastattelu on kaikille vastaajille samanlainen. *Puolistrukturoitu haastattelu* eroaa edellisestä siten, että kysymykset ovat vastaajille samat, mutta vastata saa omin sanoin. *Avoin haastattelu* muistuttaa tavallista keskustelua, jossa aihe on sama kaikille haastateltaville, mutta kaikkien haastateltavien kanssa ei käydä kaikkia teema-alueita läpi. (Eskola & Vastamäki 2007, 27–28.) Haastattelu sopii käytettäväksi kyselylomaketta paremmin silloin, kun kyseessä on kohderyhmä, jonka edustajilla saattaa olla vaikeuksia kyselylomakkeen täyttämässä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 36.) Maahanmuuttajilla voi olla suuria eroja puhutun ja kirjoitetun kielen ymmärtämisen välillä, jolloin strukturoitu lomake-

kysely voi olla liian haastava. Kokemattomana haastattelijana koin puolistrukturoidun menetelmän turvallisimmaksi tulosten saamisen kannalta.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa haastattelun aihepiirit on määritelty etukäteen tutkimustehtävän mukaisesti (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47.) Haastattelijan tehtävänä on pitää huoli siitä, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastateltavan kanssa läpi, mutta käsiteltävien kysymysten järjestys ja laajuus voivat vaihdella haastateltavasta riippuen. Haastattelijalla ei ole välttämättä valmiita kysymyksiä, vaan tukilista käsiteltävistä asioista. (Eskola & Vastamäki 2007, 27–28.) Laadin teemahaastattelurungon (Liite1) tutkimuksen viitekehyksen pohjalta sekä hyödyntämällä aikaisemmissa hyvinvointitutkimuksissa esiintyneitä teemoja. Poimin haastatteluteemojen joukkoon kotoutumiseen ja sosiaalipalveluiden käyttöön liittyviä näkökulmia. Haastattelurunko toimi muistilistana ja helpotti rönsyilevän keskustelun viemistä takaisin aiheeseen.

Teemahaastattelun suunnittelussa minua auttoi teemojen jakaminen kolmelle tasolle Eskolan ja Vastamäen (2007, 37) neuvojen mukaan. Teemarungon ylimmällä tasolla ovat laajat teemat eli keskusteltavat aihepiirit, kuten tässä tapauksessa hyvinvointi, kotoutuminen ja palvelut. Toisella tasolla ovat tarkentavat apukysymykset, joilla laajoja ylemmän tason teemoja voi pilkkoa helpommin vastattaviksi kysymyksiksi. Kolmannen tason yksityiskohtaiset kysymykset otetaan käyttöön, kun ylemmän tason kysymyksiin ei saada muuten vastausta. (Eskola & Vastamäki 2007, 37.) Haastatteluja tehdessäni huomasin, että haastateltavieni kanssa parhaiten toimivat juuri täsmälliset, tarkat kysymykset.

Kielellinen valmius ja kommunikaatiotyyli voivat vaihdella vastaajien kesken. Haastattelut ovat tilanteita, joissa ymmärretyksi tuleminen edellyttää tuttujen ilmaisujen ja esittämisen tapoja. Sanojen sivumerkitykset ovat erilaisia eri ihmisillä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 53.) Maahanmuuttajataustaisia ihmisiä haastateltaessa on otettava huomioon haastateltavan kielitaito. Haastattelijan käyttämät käsitteet voivat olla arkisuudestaan huolimatta haastateltavalle vieraita. Haastatteluteemat tulee pukea selkeiksi ajatuksiksi, jotta haastateltava ja haastattelija puhuvat suuremmalla todennäköisyydellä samasta aiheesta.

5.4 Aineiston hankinta

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa puhutaan haastateltavasta otoksesta harkinnanvaraisena näytteenä, jonka avulla voidaan saada merkittävää tietoa ja ymmärtää jotakin tapahtumaa syvällisemmin. Haastateltavien määrä riippuu tutkimuksen tarkoituksesta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 58.) Tutkimusaineistoni koostuu kuudesta yksilöhaastattelusta. Haastattelupyynnöjä lähetin tutkimusluvan saatuani kahdeksan, ja seitsemän maahanmuuttajaa lupautui haastateltavaksi. Yksi haastatteluun lupautunut perui tulonsa.

Haastatteluun kutsutut valikoituivat maahanmuuttajien parissa työskentelevän sosiaalityöntekijän avulla. Valintakriteereiksi asetin haastateltavan suomen kielen taidon, jotta voisimme keskustella ilman tulkkia, sekä kotoutumisen näkökulmasta riittävän pitkän oleskeluajan Suomessa. Haastatteluun saapuneet ovat hyvin heterogeeninen ryhmä. Haastateltavista kaksi on naisia ja neljä miehiä. Nuorin haastateltavista on 18-vuotias, vanhin 36-vuotias. Haastateltavien lähtömaat sijaitsevat Afrikassa, Lähi-idässä ja entisen Jugoslavian alueella. Kaksi haastateltavista on saapunut Suomeen kiintiöpakolaisena perheensä kanssa, loput neljä turvapaikanhakijoina yksinään, ilman perhettä. Haastatellut ovat muuttaneet Raisioon vuosien 2000 ja 2010 välisenä aikana. Osa vastaajista oli haastatteluhetkellä työharjoittelussa, osa koulussa, työttömänä tai kotiäitinä.

Anoin tutkimuslupaa aikuissosiaalityöyksikön johtajalta kesäkuussa 2012 ja sain suullisen luvan aloittaa haastattelut, mutta virallisen, kirjallisen luvan (Liite 2) sain vasta loma-aikojen jälkeen syyskuussa. Lähetin haastateltaville kesäkuun lopussa 2012 kutsukirjeet, joissa ilmoitin yhteystietoni. Kerroin kirjeessä ottavani itse asianosaisiin yhteyttä. Kirje toimi alustuksena: vastaanottajalle jäi aikaa pohtia haluaako mukaan, ja toisaalta myös kirjoitettuna sisältö oli helppo tarkistuttaa muilla, mikäli asiani jäi epäselväksi. Sovimme sosiaalityöntekijän kanssa, että mainitsen hänet kutsussa, jotta vastaanottaja voi lisätietoja halutessaan kääntyä myös itselleen tutun ihmisen puoleen.

Tein yhden koehaastattelun haastattelurunkoa testatakseni. Huomasin, että kysymykseni olivat liian yleisellä tasolla, joten pilkoin kysymykset tarkemmiksi.

Varsinaiset haastattelut toteutettiin Raision sosiaalitoimiston tiloissa virka-ajan jälkeen heinä- ja elokuussa. Nauhoitin keskustelumme kysytyäni haastateltavalta siihen ensin luvan. Selitin myös, ettei lisäkseni kukaan muu saa kuunnella nauhoitetta ja että litteroinnin jälkeen tuhoan äänitteet. Haastattelurunko toimi apuna keskustelun rajaamisessa, mutta muuten pyrin pitämään keskustelun avoimena. Haastattelin kaikkia kuutta maahanmuuttajaa kolmen viikon aikana. Ensimmäiset haastattelut veivät aikaa 1,5 tuntia, mutta haastattelujen edetessä myös aika ja sisältö pysyivät tiiviimmin hallinnassa. Yhden haastattelun jouduimme keskeyttämään haastateltavan toiveesta ja sopimaan uuden ajan, sillä haastateltavan mukana ollut pieni lapsi itki niin, ettei vanhempi pystynyt keskittymään haastatteluun.

5.5 Aineiston analyysi

Haastatteluaineiston puhtaaksikirjoittamista kutsutaan litteroinniksi (Eskola & Vastamäki 2007, 41). Hirsjärvi ja Hurme (2000, 138) neuvovat tutkijaa purkamaan aineistonsa joko litteroimalla koko tekstin tai valikoidusti teema-alueista tai haastateltavan puheista (Hirsjärvi & Hurme 2000, 138). Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen (2010, 14) neuvovat tutkijaa olemaan litteroinnin suhteen johdonmukainen. Litteroinnin taso ja valikointiperusteiden tulee olla etukäteen pohdittuja, sillä litteroinnin suhteen tehdyt ratkaisut liittyvät läheisesti myös aineiston rajaamiseen. (Ruusuvuori ym. 2010, 14.) Aloitin litteroinnin kirjoittamalla ensimmäisen haastattelun kohdalla kaiken mahdollisimman tarkkaan ylös, mutta muutin toimintatapaani muiden haastattelujen suhteen siten, että jätin esimerkiksi toistot ja asiaan kuulumattomat virkkeet litteroimatta (kuten maininnat säästä ja omat kommenttini haastattelua aloitettaessa). Perustelin johdonmukaisuudesta lipsumisen ajankäytöllisillä syillä sekä sillä, että tutkimuksen kannalta olennainen sisältö tuli litteroiduksi. Litteroitua aineistoa kertyi 28 sivua.

Tuomi & Sarajärvi (2009, 103) kuvaavat sisällönanalyysiä paitsi väljänä teoreettisena kehyksenä, myös yksittäisenä metodina, jolla dokumentteja voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysin avulla pyritään saa-

maan strukturoimatonkin aineisto järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

Tuomen ja Sarajärven (2009, 95–97) käyttämä termi teoriaohjaava analyysi kuvaa tapaa, jossa teoria voi toimia apuna analyysin etenemisessä, mutta analyysi ei pohjautu kuitenkaan suoraan teoriaan. Aikaisempi tieto ohjaa ja auttaa analyysin tekijää. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–97.) Eskola (2001, 136–137) kutsuu teoriaohjautuvaa lähestymistapaa teoriasidonnaiseksi. Edellä kuvattu tutkimusote on klassinen malli, jossa lähdetään ja palataan teoriaan. (Eskola 2001, 136–137.) Omassa tutkimuksessani hyödynnän aikaisempaa tietoa. Keskeiset käsitteet kumpuavat aiemmista tutkimuksista ja olen rakentanut teema-haastattelun rungon tutkimustietoa hyödyntäen. Litteroidun aineiston analyysi rakentuu näiden teemojen ympärille.

Analysoin litteroidun aineiston teemoittelemalla. Teemoittelulla tarkoitetaan laadullisen aineiston ryhmittelyä ja jäsentämistä teemojen mukaisesti ja aineiston pelkistämistä. Teemat liittyvät tekstin sisältöön ja niiden avulla pyritään tavoittamaan tekstin merkityksenantojen ydin. Aihepiirin alle kerätään kaikkien vastanneiden vastaukset kyseessä olevasta aiheesta, jolloin analysointi tapahtuu teemoittain. Analysoinnissa toimin Salosen (2011, 10) ohjeiden mukaan poimimalla tekstistä alleviivaamalla teemoittain eri väreillä ilmauksia ja lauseita, jotka ovat tutkimustehtävän kannalta olennaisia. Poimimisen jälkeen täsmensin vastausten merkityssisältöä laatimalla jokaisesta teemasta käsitekartan, joihin listasin ja kategorisoin vastaukset. Eri kategorioita vertaamalla ja yhdistelemällä keskeiset käsitteet nousivat tutkimuksen tuloksiksi. (Salonen 2011, 10; Tuomi & Sarajärvi 2009, 93; Eskola & Vastamäki 2007, 42; Siekkinen 2007, 53; Moilanen & Räihä 2001, 53–54.)

Tulososassa käytetyt suorat lainaukset on valittu siten, ettei niistä voi tunnistaa vastaajia. Haastateltavat olen nimennyt H1-H6, ja lainauksissa käytän nimeltä mainituista työntekijöistä yhteisesti kirjainta S.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Kotoutumiseen vaikuttavat tekijät

Kielitaito. Kotoutumista edistävästä tekijöistä yhdeksi tärkeimmäksi haastatellut nostivat suomen kielen taidon. Jokainen haastatelluista oli käynyt suomenkielenkursseilla. Monet kokivat, että kurssille pääsyä joutui odottamaan kovin kauan. Kurssin sisältökään ei välttämättä vastannut sitä tasoa, jolla maahanmuuttaja koki olevansa.

H2: Kielen oppiminen on tärkeää, koska jos oppii kielen saa missä vain apua. Se on tavallaan avain.

H4: Kerran tuli Suomen kielen kurssi ja menin sinne. Vaikutti ihan turhalta, kun osasin ne kaikki mitä siellä oli. En tarvitse a, b, c...

Haastattelemani äidit toivoivat saavansa lapsensa päiväkotiin kielenoppimisen vuoksi. Eräs haastatelluista koki, ettei hän osaa itse kumpaakaan, suomea tai äidinkieltään, kunnolla, ja halusi lapsensa saavan jo pienenä mahdollisuuden oppia suomen kieltä päiväkodissa suomenkielisten leikkikavereiden avulla.

H6: Mä haluan hänetkin johonkin päiväkotiin et hän oppii puhumaan, en halua että hän jää jälkeen.

Kaksi haastatteluun osallistunutta kertoi koettavansa lukea mahdollisimman paljon sanomalehtiä ja katsovansa suomenkielisiä uutisia saadakseen tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu, mutta toisaalta lukutaito ei riittänyt luetun sisäistämiseen.

Ennakkoluulot. Kotoutumisen kannalta haasteelliseksi koettiin ympäristön ennakkoluulot. Kolme haastatelluista kertoi joutuneensa sekä fyysisen väkivallan että rasistisen huutelun kohteeksi. Vastaajat olivat myös kohdanneet ennakkoluuloja, ei pelkästään suomalaisten, vaan myös maahanmuuttajataustaisten työnantajien taholta.

Opiskelu ja työllistyminen. Kouluttautumisen ja työnteon haastateltavat näkivät tärkeäksi kotoutumisen kannalta. Oma aktiivisuus työhaussa ja hyvä suo-

men kielen taito ei takaa vastaajien mielestä työ- tai harjoittelupaikkaa. Yhdellä vastaajista oli useampi ammattitutkinto suoritettuna, mutta niistä huolimatta hän oli työttömänä.

H1: ...ku määhän olin vähä niinku työttömänä nyten että huonolla tuloksella mä hakin koko ajan töitä mut en saanut mistän...

H6: Nykyään vaikea saada töitä varsinkin kun on ulkomaalainen niin kukaan ei halua. Koko ajan mä oon yrittänyt, heti jos näkee että on ulkomaalainen ei tule edes vastausta. Mä oon soittanu niin monta kertaa kaikki työt, aina sanotaan kaikki on menny ja kaikki on varattu. Se on niin vaikeaa.

Sosiaaliset verkostot. Koulutus nähtiin paitsi keinona saada työtä, myös oppia kieltä ja luoda sosiaalisia verkostoja. Suomenkieliset koulu- ja työtoverit koettiin arvokkaiksi erityisesti kielenoppimisen kannalta. Haastatellut toivat esiin, että tavoiteltavaa on myös sellainen työ, joka ei vastaa hankittua koulutusta.

H1: Mutta kuitenkin vaikka siitä alasta ei ole tullut töitä se on auttanut mua oppimaan enemmän kieltä ja pärjäämään paremmin verrattuna jos ei olis käynyt niitä kouluja.

H2: ... tähän asti olen saanut paljon todistuksia ja päässyt töihin ja voin tehdä kaikkea mitä suomalainen ja musta tuntuu kuin suomalainen...

H5: Mä rakennan meille jo tulevaisuutta nyt kun lähden kouluun. Olen kotoutunut nopeammin ja se kuka on joutuu lähtemään kouluun, se tekee minut onnelliseksi kun olen hyödyksi. Ehkä lapsi voi sanoa parin vuoden päästä, että äiti on hyvin pärjännyt.

6.2 Maahanmuuttajan hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttavat tekijät

Toinen tutkimuskysymykseni koskee hyvinvointia. Halusin tietää, millaisia hyvinvoinnin osatekijöitä haastateltavat tuovat vastauksissaan esiin. Haastateltavat saivat kertoa vapaasti nykyisestä elämäntilanteestaan, elinympäristöstään ja ihmissuhteistaan, sekä siitä, millaisia haasteita ja ilonaiheita heidän elämäänsä liittyy.

Asumismuoto. Kaksi vastaajista asui haastatteluhetkellä yksin. Toinen yksinasuvista oli perheellinen, mutta hänen perheensä asui muualla, ja haastateltava odotti Maahanmuuttoviraston päätöstä perheenyhdistämisestä. Kolmella

haastatelluista oli omaa perhettä ja sukulaisia ympärillään. Yksi haastatelluista asui veljensä kanssa.

Yksi vastaajista kertoi kokevansa yksinasumisen mukavan rauhalliseksi vastaanottokeskusajan ryhmäasumisen jälkeen, mutta yksinäisyys tuntui toisinaan vaikealta. Yksinollessa huoli muualla olevista perheenjäsenistä ja sukulaisista oli usein mielessä.

H3: Aina ajattelen lapsia ja vaimoa ja heidän ongelmia ... ja toivon että rakas vaimo ja lapset tulevat ja aloitan elämän uudestaan. Tämä on minulle tärkeintä. Vaimo on 4 vuotta asunut eri paikassa nyt. Vaikea on tilanne. Mä olen tavallaan puoliksi Suomessa ja puoliksi siellä.

H4: Olen ihan yksin. En tiedä missä perhe on... on (huoli) kyllä aina jos on yksin. Aina. Jokainen rakastaa äitiään... hän tietää että olen Suomessa. Viime vuonna puhuin hänen kanssaan.

Perhe ja läheiset. Haastatellut kokivat parisuhteen ja lapset ilonaiheiksi. Puolison kielitaito ja työllistyminen huoletti niitä vastaajia, joiden puoliset olivat tulleet Suomeen heidän jälkeensä. Perhe ja lähisukulaiset olivat monille ainoa tukiverkko Suomessa. Muihin sukulaisiin oltiin melko vähän yhteydessä esimerkiksi työkiireiden vuoksi, ja vaikka sukulaiset asuivatkin lähellä, heitä tuli nähtyä harvoin. Kaksi haastatelluista kertoi olevansa omaan äitiinsä yhteydessä useammin kuin muihin sukulaisiin. Yksi haastatelluista toimi äitinsä apuna päivittäin ja odotti lupaa työskennellä tämän omaishoitajana.

H6: Me muutettiin Raisioon et me saatiin apuu vanhemmilta. Ja sit kaikki meni hyvin...

H1: Tapasin elämän naisen joka sitten täytti elämäni ja mä elän ihan sellaista hienoa elämää. Olen onnellinen ja on pari lasta.

Elinolot. Kaikki haastatellut asuvat vuokra-asunnossa. Asumisviihtyvyyteen vaikuttaa vastaajien mukaan lyhyet välimatkat palveluihin, asunnon kunto ja lähellä asuvat ystävät ja sukulaiset. Eräs vastaaja oli kokenut aluksi hämmäntäväksi sen, etteivät naapurit tunne toisiaan. Kaksi vastaajista oli kohdannut naapurustossaan rasistista huutelua ja häiriköintiä. Asuntoa oli vastaajista vaihtanut kolme, ja muuton syiksi mainittiin levoton ympäristö sekä huonokuntoinen asunto. Kolme vastaajista halusi perhetilanteen vuoksi vaihtaa asuntoa. Kaksi haastatelluista piti nykyistä asuntoaan liian kalliina ja huonokuntoisena.

H3: Olen viihtynyt koska minulla hyvä asunto ja kaupunki on palvellut hyvin.

H4: Nyt mä ymmärrän, että elämä Suomessa on näin. Ensin mä ihmettelin miksi kaikki ihmiset asuu yksin. Somaliassa rakennus on matala ja ihmisiä on ja ihmiset on yhdessä ja lapset leikkivät yhdessä, mutta Suomessa kerrostalossa mennään vain hissillä omaan asuntoon ja ovi kiinni heti. Ei tiedetä edes naapurin nimeä. Nyt on tottunut ja oppinut tämän.

H5: Haluaisin myös ehkä muuttaa talosta missä nyt asun... ehkä saisin paremman asunnon. Meidän talo on vanha ja talvella tosi kylmä.

Taloudellinen turvallisuudentunne. Taloudellisesta tilanteesta kysyessäni kaikki haastatteluun osallistuneet kertoivat turvautuvansa toimeentulotukeen kuukausittain. Muiksi tulonlähteiksi mainittiin Kelan etuudet, palkkatyössä haastatelluista ei haastatteluhetkellä ollut yksikään. Toimeentulotuki oli perheellisten vastaajien mielestä riittämätön perheen tarpeisiin. Vain yksi vastaajista kertoi saavansa rahan riittämään koko kuukaudeksi. Yksi vastaajista totesi, että toimeentulotuella pärjää, mikäli on oikeutettu työmarkkinatuen ylläpitokorvauksiin. Tiukka taloudellinen tilanne huoletti erityisesti vanhempia, jotka kokivat lastensa kärsivän tilanteesta.

H4: Joo, joskus ei riitä mutta nyt riittää kun teen harjoittelua. Joskus voi mennä enemmän kun menee baariin...

H1: Rahasta tietysti on tiukkaa kun kumpikaan ei töissä ja pitää koko ajan laskea mitä ostaa. Mun lapset ei ole käyneet hesessä tai mäkissä tai muumimailmassa, mutta kyllä se tilanne muuttu kuitenkin jossain vaiheessa. Se tulee jos tulee ja pääasia että ollaan terveitä...

H6: ...mut sossun raha ei riitä mihinkään se on niinku kiitos heille siitä et jos meille olis sitäkin niin se olis pahempi et kiitos et meillon sitä, mut kaikki on niin kallista.

Motivaatio opiskella ja työllistyä. Toive toimeentulon hankkimisesta omalla työllä nousi kaikkien vastaajien kohdalla esiin. Työ nähtiin keinona ansaita perustoimeentulo, joka mahdollistaa turvatumman arjen. Työn tekeminen itsensä koettiin tärkeäksi.

H6: Sen takii mä haluan töihin, että on rahaa hyvin ja pääsee minne haluaa. Ja voi suunnitella jotenkin... tiäks mä etsin aika paljo tarjouksii ja ei muuta ja ... oon aina halunnut tehdä töitä et mull on omaa rahaa.

H3: Saada työpaikka se olisi tärkeä, koska olin kymmenen vuotta töissä ja vähän vaikeaa ilman työtä.

Kuten työ ja työharjoittelu, myös opiskelu koettiin elämään sisältöä tuovaksi asiaksi. Opiskelun avulla maahanmuuttaja saa arkeensa rytmiä, luo sosiaalisia verkostoja ja oppii uusien asioiden ohessa kieltä. Opiskelu nähtiin ennen kaikkea työllistymisen mahdollistajana.

H5: Koulupaikka tekee minut hyvin onnelliseksi.

Kaikilla haastatelluilla oli takanaan useita työharjoitteluita. Haastatteluhetkellä kaksi haastatelluista oli työharjoittelussa ravintolassa, yksi oli juuri lopettanut harjoittelun keittiöapulaisena, yksi odotti lupaa toimia sukulaisensa omaishoitajana ja kaksi hoitivat lasta kotona. Työharjoittelupaikka nähtiin työtehtävistä riippumatta positiivisena asiana, sillä sen kautta haastatellut ovat oppineet suomen kieltä ja saaneet ystäviä.

H3: Suomessa pitää opiskella pitkään ja vanhana miehenä haluaisin mennä heti töihin... haluaisin bussikuskiksi, mutta ei ole vielä ajokorttia ja autokoulu vähän kallista. Pitää lähettää vähän rahaa lapsille ja siksi en ole ehtinyt vielä autokouluun...

H4: Jos saan ammatin menen heti töihin. Ravintolaan kun tein työharjoittelun, niin ehkä saan siltä töitä.

H6: Mä en tiä mä oon ollu kassamyymä nytte viimeks. Oon ollu kans vanhainkodis töis niin mä haluaisin vanhainkodis olla töis.

Päivärytmi. Yksi vastaajista koki työttömyyden myötä lisääntyneen vapaa-ajan huonona asiana. Työnteon seurauksena syntynyt päivärytmi koettiin hyvänä asiana.

H6: Mä mielelläni haluan töihin, en jaksakaan olla kotona. ..Emmä tiä ennen mulla on ollu hyvä aikataulu kun oon käynyt töissä ja... mul on ollut kaikki ihan tiäks sen on huomannu siitä kun on aikatalu menee kaikki paremmin...

H4: Menen aamulla töihin ja herään kello seitsemän ja menen työharjoitteluun. Takasin kotiin ja jos on aikaa niin menen kuntosalille uimahallille. Sitten on kaupaa... ihan perusarkea.

Sosiaaliset verkostot. Kysyessäni sosiaalisista verkostoista haastatellut mainitsivat ensimmäiseksi ystävät, jotka kuuluvat joko samaan etniseen ryhmään tai ovat maahanmuuttajia. Kaikilla haastatelluista oli ainakin yksi ystävä, yhdellä vastaajista peräti laaja ystäväpiiri. Suomalaisia tuttavuuksia oli kaikilla. Haastatellut pohtivat tuttavien ja ystävien eroa, ja osa koki, että suomalaisten kanssa on vaikea ystäväystyä. Vain yksi haastatelluista koki ystäväystymisen helpoksi. Suoma-

laisten kanssa ystäväystymistä vaikeutti vastaajien mielestä kulttuurierot ja kiireinen elämäntyyli, jossa yhteistä aikaa oli vaikea järjestää.

H5: Vaikka sulla olisi sata ystävää ja kukaan ei tule auttamaan jos apua tarvii se on turhaa, tutut ja ystävät ovat eri asia.

H1: No on niitä oikeita ja niitä miten ystävän sitten määrittelee... mulla on yks suomalainenkin kaveri jonka kanssa ystävyys kestänyt yli kymmenen vuotta.

H4: Mulla on kurdilainen kaveri, mutta ei ole suomalaisia ystäviä. Mulla on eri kulttuuri ja suomalainen on eri kulttuuri, se on hankalaa... menen ystävän tykö tai kaverin kanssa kahville tai jotain. Juttelen omalla kielellä.

Vastaajat olivat saaneet suomalaisia tuttavuuksia pääsääntöisesti koulussa ja työpaikalla, samaan etniseen ryhmään kuuluvia myös yhdistysten, harrastusten ja esimerkiksi moskeijan kautta. Neljä vastaajaa mainitsi pitävänsä yhteyttä ihmisiin, joihin olivat tutustuneet vastaanottokeskuksessa. Ne, jotka hoitivat pientä lasta kotona, kokivat itsensä yksinäisiksi ja muihin äiteihin tutustumisen vaikeaksi.

H2: Mulla on aika paljon suomalaisia kavereita. Tutustunut olen urheilussa, koulussa ja kaduilla.

H3: Ystäviä on, sekä maahanmuuttaja ja suomalaisia. Tutustuin työpaikalla heihin.

H5: ... on pari... on tosi vaikea ollut löytää ystävää. Jos en olisi äiti voisi olla helpompaa. Kurssilla on ystäviä, mutta kun kurssi loppuu niin ystävät menee.

H3: Aina vain menen ystävän luokse ja Turussa on paikka missä somalilaisia ja siellä on kahvia ja teetä ja sitten mä menen siellä ja puhun ihmisten kanssa ja juttelen Somaliasta mitä tapahtuu ja siellä myös moskeija jossa rukoilla.

Vapaa-aika. Kysyessäni vapaa-ajan vietosta vastaajat kertoivat viettävänsä mielellään aikaa perheen, ystävien ja samaan etniseen ryhmään kuuluvien kanssa. Ulkoilu, kävelylenkit, kirpputoreilla kiertely ja kahvilla käyminen mainittiin vapaa-ajan viettotavoiksi. Samaan etniseen ryhmään kuuluvien kanssa aikaa viettivät kaikki haastatellut. Rahan koettiin vaikuttavan valintoihin, sillä usein mielekäs tekeminen tuntui liian kalliilta.

H6: Nyt kun on kotona niin nyttekin menee hyvin kun mä meen pojan kans ulos ja kaikkee mut jos se on joka päivä niin kyllästyy. Jos halua mennä jonnekin muualle se on niin kallist ja vaikeet... Vapaa-ajal, käydään Ikeas kahvilla, emmää tiedä.

H5: Olen lasten kanssa ja miehen kanssa mennään metsään kävelemään ja pyöräilemään. Ollaan kotona ja tehdään ruokaa. Ollaan yhdessä ja tehdää jotain kiivää... tai kavereiden kanssa kirppiksellä kun voidaan ottaa omat lapset mukaan.

Urheilu koettiin tärkeäksi vapaa-ajan toiminnaksi ja hyvinvoinnin lisääjäksi miesten keskuudessa. Naiset kertoivat harrastavansa lähinnä kävelylenkkejä lapsen kanssa. Miehet kertoivat hyödyntäneensä kaupungin tarjoamaa mahdollisuutta käydä uimassa ja kuntosalilla, moni kertoi lisäksi pyöräilevänsä lähes päivittäin.

H3: joo, olin siellä (uimahallissa) viikonloppuna ja talvena olen myös paljon. Nyt on pyörä ja menen vaikka Turkuun jos haluan tai Naantaliin tai Pansioon. Talvela vain vaikea mennä, mutta käyn uimassa ja myös saunassa ja kuntosalissa.

H6: Mä oon ennen harrastanu jalkapalloa ja juoksua, mut en enää nykyään. Käyn kävelylenkillä joskus 3 kertaa päivässä.

Yksi haastatelluista kertoi tekevänsä vapaaehtoistyötä. Hän on myös perustanut yhdistyksen, jonka tarkoituksena on järjestää maahanmuuttajille toimintaa. Yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen koettiin hyvinvointia edistäväksi.

H2: ... olen aina yrittänyt tehdä jotain mikä voi auttaa jossain tällä Suomessa tai avustustyössä tai monikulttuuritapahtumissa tai vaikka järjestää jalkapalloturnauksen ... Jos on ongelmaa tai masentaa niin tule pelaamaan nin juttelemme ja tulee parempi mieli ...

6.3 Palvelukokemukset

Kolmas tutkimustehtäväni koskee Raison kaupungin aikuissosiaalityöyksikön palveluita. Kysyin maahanmuuttajilta heidän kokemuksistaan sosiaalitoimiston asiakkaina sekä palveluiden ja käytäntöjen toimivuudesta. Haastateltavilla oli mahdollisuus ilmaista, mikäli heillä oli toiveita joidenkin asioiden suhteen.

Tapaamisajan varaaminen. Kysyessäni, millaisissa asioissa haastatellut ottavat yhteyttä sosiaalitoimistoon, vastaukset liittyivät toimeentulotukeen. Haastateltavat kertoivat saaneensa ajan sosiaalityöntekijän tapaamiseen nopeasti. Toisaalta sosiaalityöntekijän vaikutusmahdollisuudet nähtiin rajallisiksi, eikä sen vuoksi asiakkaan tullut itse varattua aikaa tapaamiseen.

H4: Olen saanut, saanut melko heti ajan. Olen tyytyväinen, kun tilaan aikaa mä saan. Ei ole mitään ongelmia tai mitään. Ihan tyytyväinen. Kaikki hienosti menee.

H5: ... en muista oliko kerran kun pyysin itse (aikaa). Aina hän haluaa nähdä.

H6: Kyl mä oisin varannut ja kaikkee mut mä luulen et ei siitä saa mitään, iha turhaa. Kyl toi S on ihana ja hyvä ja hän on yrittänyt auttaa mut ei hän varmaan saa enempää niin eihän sille voi mitään.

Saadut palvelut. Kysyessäni muista sosiaalitoimiston kautta saaduista palveluista vastaajat eivät osanneet nimetä toimeentulotuen lisäksi juuri muuta. Yksi perhe oli käynyt tutustumassa perhekerhoon, mutta kerhotoiminta oli lopetettu melkein heti heidän käyntinsä jälkeen. Maahanmuuttajille tarjottua mahdollisuutta käydä uimassa ja kuntosalilla kaupungin uimahallissa olivat hyödyntäneet lähes kaikki.

H6: Ei oo, ollaan kerran käyty perhekerhossa mut...

H4: Ei juuri nyt muuta mitä olisin halunnut. Ulpukassa kaikki mitä nyt tarvitsen ja kohta koulu alkaa. Kaikki menee hyvin.

Alkuvaiheen palvelut. Alkuvaiheen palveluista kysyessäni haastateltavat kertoivat kaivanneensa tukea arkisissa asioissa. Pieni paikkakunta koettiin vastaajien keskuudessa positiiviseksi asiaksi palveluiden helpon saatavuuden vuoksi. Muutamalla haastatelluista oli ollut kuntaan saavuttuaan aluksi Ehjä ry:n tarjoama tuki, joka koettiin pääsääntöisesti hyväksi ja vastaajat kokivat saaneensa tukea arjen haasteisiin. Ehjä ry:n toiminnan kautta haastatellut ovat myös tutustuneet muihin maahanmuuttajiin. Yksi Ehjän tuessa ollut koki avunsaamisen vaikeaksi eikä ollut tyytyväinen palveluun.

H5: He vain näytti missä on Kela, pankki, posti, sairaala ja miten pääsee ja miten maksaa laskuja ja miten kun tulee papereita ja et ymmärrä mitä tehdä. En ole aina kysynyt edes ja saan kyllä apua koska he ovat tehneet työtä paljon ennen ja he tietävät mitä kaikkea tarvitsee.

H4: Joo menin varmaan sinne (Ehjä) viime vuonna ja se oli ihan turha. Tarvitsin apua ja kukaan ei auttanut kuitenkaan. Oli pankkiasia ja pyysin joltain apua, hän ei tullut. Sitten monta kertaa hän soitti ja tuli käymään niin heitin hänet pois. Koska jos pyydän apua ja et tule niin en mä tarvitse sua.

Yhteydenotto. Haastateltavat kokivat saavansa helposti yhteyden sosiaalityöntekijään. Puhelinaikana soittaminen tuntui joidenkin mielestä hankalalta koulunkäynnin ja harjoittelujen vuoksi. Haastateltavista kolme henkilöä mainitsi lähettäneensä sosiaalityöntekijälle tekstiviestin ja he kokivat sen vaivattomaksi ta-

vaksi hoitaa asioitaan. Haastatellut kokivat voivansa ottaa sosiaalityöntekijään yhteyttä myös muissa kuin varsinaisesti sosiaalityöhön liittyvissä asioissa.

H2: Mä joskus tarvin apua ja soitan tänne ja kysyn miten me tehdään ja miten menee. Täällä sitten neuvotaan minne pitää mennä tai soittaa ... Soittoaika ei riitä että asiat selviää. Sosiaalityöntekijä voi tietää miksi on rahaongelma tai elämässä ongelma.

H4: ...aika varmasi puhelinaikana saanut mitä mä haluan. Joskus lähetin viestinkin ja heti sain vastauksen. Kaikki hyvin.

Toisaalta kynnys avun hakemiseen ja sosiaalitoimistossa käymiseen tuntui haastavalta erityisesti niiden vastaajien mielestä, jotka ovat olleet Suomessa jo pidemmän aikaa. Niillä vastaajilla, jotka kokivat sosiaalitoimistossa käymisen vaikeaksi, oli taustalla ammatillisia tutkintoja ja palkallisia työsuhteita.

H6: Me käydään tosi harvoin, kyl meidän pitäis käydä useemmin. Tiäks mä en oo ollu koskaan sossul, niin mä häpeen, nolostun, olla niinku tieks sossulla, mulle on tullu vaikeeks nää mun jutut kun mä en haluu käydä sossul...

H1:...olen aika kaukana siitä missä mä olen halunnut olla, koska että musta on noloa ja hävettävää, että saa sosiaalitoimistosta tukea ja mulla on kestänyt todella kauan et mä pystyn niinku hakemaan siihen, että sillä tavalla että en mielelläni tulisi sosiaalitoimistoon.

Haastateltavat toivat esiin, että he toivovat sosiaalityöntekijän kysyvän asiakkaalta suoraan tämän voinnista. Henkilökohtaisten tapaamisten lisäksi asiakkaat olivat tyytyväisiä siihen, että sosiaalityöntekijä otti asiakkaaseen yhteyttä esimerkiksi soittamalla.

H1: Virkailijakin vois välillä kysyä miten sulla menee, miten voit ... Suomessa on sellattis että Suomessa ihmiset eivät puhu sulle koska ihmiset luulee, että ne rikkoo sun yksityiselämän, että ei saisi puhua. Kyllä on hyvä, että välillä kysytään.

H5: Hänellä on paljon asiakkaita mutta hän haluaa kuulla myös meistä vanhoista mitä meille kuuluu. Hän kuitenkin soittaa ja se on ihan kiva, tuntuu hyvälle.

Sosiaalityöntekijän toivottiin ottavan kantaa ja puuttuvan asiakkaan tilanteeseen, mikäli huomaa huolenaihetta.

H1: ...kerran sosiaalityöntekijä teki oikein kun mulle ostettiin kirjat ja mä lintsailin ja sitten se soitti mulle ja sanoi kuten kuuluukin sanoa ja se pisti mut miettimään.

Kirjallinen asiointi. Kysyessäni virallisten kirjeiden ymmärtämisestä kaikki vastaajat kertoivat ymmärtävänsä sosiaalitoimistosta lähetetyt kirjeet ja toimeentu-

lotukipäätökset. Mikäli vastaajilla oli epäselvyyttä jostakin, kokivat he helpoksi soittaa ja kysyä asiasta sosiaalitoimistosta. Neuvoa kysyttiin myös ystäviltä ja sukulaisilta.

H6: Lomakkeet, mä oon käyttänyt, oon kyllä ymmärtänyt. Kyl mää siit paperista ymmärrän, ja sit jos en ymmärrä, niin mä sit soitan. Aina sitä mitä odotat et saa.

H4: ...S aina heti vastaa ja auttaa iha hyvin... jos tulee paperit kotiin eikä ymmärrä niin on kaveri joka on syntynyt Suomessa ja hän voi joskus auttaa mua... mun mielestä kaikki paperit kun tulee kotiin on helppoja.

H3: Vähän vaikea ymmärtää mut jos mä haluan kysyä mä tulen S luo ja hän on rauhallinen. Hän tiedä mistä ongelmia.

Työntekijät. Toimeentulotukea haettaessa osa vastaajista oli kohdannut ongelmia työntekijöiden vaihtuessa. Käytännöt vaihtelivat työntekijöiden kesken, mikä koettiin hankalaksi. Haastateltava toi esiin, että toivoisi työntekijän vaihtumisesta ilmoitettavan ajoissa asiakkaalle ja esimerkiksi sähköpostiin voisi laittaa automaattisen vastausviestin, mikäli ei ole enää töissä.

H1: Jos on lomalle lähdös niin kai sen vois laittaa sähköpostiinkin, on todella vaikee tietää kuka hoitaa ja kenelle soittaa. Mulle joskus kävi niin että laitoin sähköpostii ja ihmettelin kun ei kuulunut ja sit kun oon myöhemmin ottanut yhteyttä niin kävi ilmi että se oli lähtenyt äitiyslomalle.

Moni vastaajista koki sosiaalitoimiston työntekijöiden asenteen ja vuorovaikutustaidot erittäin tärkeäksi palveluiden hakemisen kannalta. Huono palvelu koettiin jopa esteeksi tuen hakemiselle.

H5: Mä olen tyytyväinen mun sosiaalityöntekijään.

H1: Ilman rahaa ei tuu toimeen nii on tärkeä et se inhimillisuus on mukana. Ja sit koska jos toinen on kylmä ja viileä niin toinenkin muuttuu sillä tavalla et kostoksi tekee saman ... jos ei saa hyvää palveluu voi olla tosi vaikee hakea tukea, vaikka sulla olis oikeus hakee mut ei jaksu johtuen tästä byrokratiast.

Toimeentulotuki. Toimeentulotuen määräytymisperusteet mietityttivät. Yksi vastaajista lähettää kuukausittain toisessa maassa asuvalle perheelleen rahaa, ja kokee, että toimeentulotuen määrässä tulisi huomioida tämä.

H3: ... jos sosiaalitoimisto tarkistaa tai erottaa jos on yksi nuori jolla ei ole lapsia tai vaimoa tai jos on mies jolla lapsi ja vaimo eri maassa niin katsovat, että on sama asia.

H1: Tähä päätökse tekijöihin jotka tekee päätöksii niin kun mä puhuin selkeistä ohjeista niin tarkoitan että johonki joilleki kelpaa ja joilleki ei. Se pistää miettimää mitkä käy ja mitkä ei...

Ongelmalliseksi nähtiin se, miten osata hakea tukea niihin asioihin, joihin lain mukaan asiakkaalla on oikeus saada toimeentulotukea. Tieto omista oikeuksista on puutteellista ja usein maahanmuuttajat kyselevät toisiltaan, mihin voi hakea tukea. Toisaalta toimeentulotuen hakeminen eri asioihin ja neuvojen kysyminen työntekijöiltä tuntui vaikealta. Työntekijöiltä toivottiin tasa-arvoista kohtelua.

H5: ... olen huomannut että jos on oikeus johonkin niin sun kaverit kaikki saa jotain, mutta jos et pyydä niin et välttämättä saa mitään. Se on se vaan, että joku ei kysy kavereiltaan niin hän ei tiedä, että on oikeus saada kun muuttaa esimerkiksi tästä ei kukaan kerro.

H1: Selkeät ohjeet pitää olla, vaikka lakipykälät näyttää koska moni luulee, että se on virkailijan vika. Virkailijankin kannalta parempi kun on jotain mitä näyttää. Asiakkaankin pitäisi ymmärtää mitä voi saada ja mitä ei.

H1: En oikeen kehtaa kysyä kaikkea, on noloa että vähän kaikkea kun joutuu pyytämään.

Ohjaus. Eräs haastateltava toi esiin sosiaalitoimiston roolin taloudellisena neuvonantajana. Ohjaus talousasioissa koettiin hyödylliseksi. Alkuvaiheessa saatu konkreettinen ohjaus koettiin hyödylliseksi. Haastateltavien mielestä oli tärkeää, että sosiaalitoimisto tarjoaa ohjausta arjen hallinnan edistämiseksi.

H2: Sosiaalituki niin moni ei tiedä mitä se on ja miten se toimii ... Ja se on sitten teidän työ kertoa se meille, että mihin suuntaan se menee ... Moni ei osaa käyttää sitä, mäkin olin aluksi ihan sekaisin.

Kehittämisehdotukset. Kysyessäni haastatelluilta mitä toiveita heillä olisi palveluiden suhteen, vastaus oli usein "ei mitään". Yksi haastatelluista toi ilmi, että kuntaan saapuvalla maahanmuuttajalle tulisi tarjota selkeitä ohjeita eri palveluihin liittyen sekä siihen, mikä on sosiaalitoimiston rooli ja mitä oikeuksia asiakkaalla on. Maahanmuuttajalle voisi laatia oman opaskirjan, jossa olisi selkeästi kerrottu tarpeelliset perusasiat.

H1: Selkeitä ohjeita, esimerkiks missä on nuorisotalo, mitä siellä voi tehdä miten voi mennä pelaamaan jalkapalloa, mitä on missäkin mitä on oikeuksia. Se myös, että on selkeät ohjeet sossussa. Kukaan ei ole silloin kertonut mitään ja itse olen kysellyt.

Yksi haastatelluista toivoi maahanmuuttajien keskuuteen toimintaa, joka mahdollistaisi muihin maahanmuuttajiin tutustumisen. Haastateltava toivoi lisäksi kuukausittain kokoontuvaa maahanmuuttajista koostuvaa ryhmää, jossa voitaisiin sosiaalityöntekijän läsnäollessa keskustella erilaisista aiheista ja esittää kysymyksiä tarvittaessa.

H2: Mun mielestä Rasion kaupunki piti järjestää nuorille kerran kuukaudessa sellaisen, että pystymme kertomaan miten elämä täällä menee. Jokainen voisi kertoa miten elämä menee ja mitä tarvitaan koska toiset enemmän aktiivisia kuin toiset. Siellä saisi ongelmiin apua eri tavalla.

Eräs haastateltava toivoi sosiaalitoimistosta apua työharjoittelupaikkojen saamiseksi. Te-toimiston palvelut eivät vastaajan mielestä olleet riittävät.

7 TULOSTEN YHTEENVETO

7.1 Kotoutumisen avaimet

Kotoutumisprosessin onnistumista maahanmuuttajan näkökulmasta voidaan tarkastella kolmen haasteen avulla. Ensimmäinen haaste liittyy elinolojen järjestämiseen. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 13). Haastattelemani maahanmuuttajat kokivat tämän suureksi haasteeksi. Taloudellinen epävarmuus ja työllistymisen vaikeus nähtiin esteiksi elinolojen järjestämiselle toiveiden mukaisesti. Haastateltavat kokivat työllistymisen olevan kotoutumisen kannalta erittäin tärkeä tekijä, sillä ansiotyön avulla maahanmuuttajan elämänhallinta lisääntyy elämän eri osa-alueilla.

Toinen haaste liittyy uusien taitojen ja kulttuuristen tapojen oppimiseen siten, että maahanmuuttaja säilyttää samalla itselleen tärkeitä kulttuurisia perinteitä (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 13). Turkulaisten maahanmuuttajien hyvinvointia tutkineen työryhmän mukaan maahanmuuttajan integroitumisen kannalta tärkeimpänä tekijänä voidaan pitää riittävää kielitaitoa, sillä se vaikuttaa kokonaisvaltaisesti yhteiskunnan jäsenenä toimimiseen. Hieman alle puolet turkulaisista maahanmuuttajista kokee selviytyvänsä suomen kielellä hyvin tai melko hyvin arkielämän tilanteissaan. (Inkeroinen ym. 2008, 121.) Samaa mieltä kielenoppimisen tärkeydestä olivat haastattelemani maahanmuuttajat. "Se on tavallaan avain", kuten eräs maahanmuuttajista asian ilmaisi.

Kielenoppimisen kannalta tehokkainta oli haastateltavien mielestä sosiaalinen kanssakäyminen valtaväestöön kuuluvien kanssa. Kotoutumisen näkökulmasta on siis tärkeää, että maahanmuuttajalla on sosiaalista kanssakäymistä suomalaisten kanssa. Kaikilla haastatteluun osallistuneilla oli suomalaisia tuttavuuksia, mutta henkilökohtaiset ystävyys-suhteet valtaväestön edustajiin olivat kuitenkin joko vähäiset tai niitä ei ollut ollenkaan.

Sopeutuminen vaikeutuu, jos maahanmuuttaja vetäytyy kanssakäymisestä valtaväestön edustaman kulttuurin kanssa (Liebkind 1994, 26). Yksi haastatelluista

kertoi viettävänsä aikaa ainoastaan samaan etniseen ryhmään kuuluvien kanssa. Hän oli tyytyväinen harjoittelupaikkaansa, jonne toivoi tulevaisuudessa myös työllistyvänsä, koska siellä oli työtovereina muita maahanmuuttajia. Kielikurssi oli hänestä tuntunut turhalta, vaikka kaikista haastatelluista juuri hänellä oli haastattelutilanteen perusteella eniten vaikeuksia suomen kielen puhumisessa.

Kolmas haaste liittyy siihen, että maahanmuuttajan on sopeuduttava henkisesti näihin muutoksiin. Muutosprosessi aiheuttaa monille maahanmuuttajille stressiä, jonka voimakkuus riippuu toisaalta monista maahanmuuttajien ryhmäominaisuuksista, toisaalta vastaanottavan maan ominaisuuksista (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 14, 18.) Yksinäisyys ja epävarmuus tulevaisuudesta ja työllistymisestä nousivat suurimmiksi henkisiä voimavaroja verottaviksi tekijöiksi. Haastatellut uskoivat kuitenkin voivansa omalla toiminnallaan vaikuttaa elämänsä tulevaisuudessa. "Mä rakennan meille jo tulevaisuutta nyt kun lähden kouluun" kuvaa sitä henkistä motivaatiota, joka haastatelluilla oli. Pyytäessäni vastaajaa kuvittelemaan ja kuvailemaan elämäntilanteensa viiden vuoden kuluttua uskoivat kaikki olevansa työelämässä ja pärjäävänsä ihan hyvin. Kotoutumiseen vaikuttaa maahanmuuttajan motivaatio ja usko omaan selviytymiseen.

7.2 Näkökulmia maahanmuuttajan hyvinvointiin

Maahanmuuttajan hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttaa se, että maahanmuuttaja on uuteen ympäristöön saapuessaan pitkään muiden, lähinnä viranomaisten, tekemien päätösten ja ratkaisujen armoilla. Asuinkunta ja -paikka, käytettävissä olevat varat, mahdollisuus opiskeluun ja työhön, jopa eläminen yhdessä perheen kanssa ovat asioita, joihin maahanmuuttajalla ei ole välttämättä mahdollisuuksia vaikuttaa. Kotoutumisen edetessä ja maahanmuuttajan henkilökohtaisten resurssien lisääntyessä vaikutusmahdollisuudet omaan elämään monipuolistuvat. Resurssien määrä, hallinta sekä mahdollisuus niiden hyödyntämiseen riippuvat sekä yhteiskunnan ja lähiympäristön tarjoamista mahdollisuuksista että henkilön ominaisuuksista. Resurssien määrä kasvattaa yksilön mahdollisuuksia edistää hyvinvoinnin toteutumista. (Raijas 2011, 248–249.)

Tyytyväisyys ja tyytymättömyys elintasoon. Ensimmäinen tyydytettävä tarve liittyy elintasoon, eli aineellisiin ja ei-henkilökohtaisiin perustarpeisiin (having), jonka osatekijöillä ilmaistaan se, mitä ihmiset tarvitsevat elääkseen. Subjektiivinen kokemus liittyy tyytyväisyyteen tai tyytymättömyyteen elintasoja kohtaan. (Allardt 1976, 39; 1998, 40.) Elintasoon vaikuttavat resurssit lisääntyvät sitä mukaa, kun maahanmuuttaja kasvattaa uudessa ympäristössään tarvittavia tietoja ja taitoja. Toisaalta tietojen ja taitojen karttuessa myös ympäristön vaatimukset yksilöä kohtaan kasvavat, jolloin perustarpeetkin lisääntyvät.

Haastattelemani maahanmuuttajat kokivat työllistymisen hyvinvointia edistävänä asiana, sillä sen kautta mahdollistui resurssien lisääminen: paitsi erilaisia tietoja ja taitoja, työnteon kautta opitaan myös suomen kieltä ja lisätään sosiaalisia suhteita. Toisaalta työ nähtiin myös arkeen sisältöä ja rytmiä luovana asiana. Voimakkaimmin työllistymisen nähtiin kytkeytyvän turvatumpaan toimeentuloon, jonka avulla maahanmuuttaja voi suunnitella ja rakentaa tulevaisuutta.

Kysyessäni tulevaisuuden toiveista liittyi siihen työllistyminen kaikilla vastaajilla. Toive toimeentulon hankkimisesta omalla työllä nousi kaikkien vastaajien kohdalla esiin. Työnteko itseisarvona ja itsensä toteuttamisen välineenä koettiin merkittäväksi. Vastaajien mukaan tavoiteltavaa on myös sellainen työ, joka ei vastaa hankittua koulutusta. Tulokset ovat yhteneväiset verrattaessa turkulaisten maahanmuuttajien hyvinvointia kartoittaneeseen tutkimukseen. Halu saada työtä korostui turkulaisten maahanmuuttajien kohdalla, joista kaksi kolmasosaa oli valmis tekemään myös sellaista työtä, joka ei vastaa koulutusta. Maahanmuuttajaryhmien välillä ei ollut eroja, mutta vastaajien näkemykset työn saannin suhteen olivat kuitenkin pessimistiset. (Inkeroinen ym. 2008, 125.)

Säävälän (2011, 65–66) mukaan maahanmuuttajat eivät välttämättä koe suhteellista köyhyyttä samalla tavoin hyvinvointia heikentävänä asiana kuin syntyjään suomalaiset, koska heille vertailukohta on oma lähimenneisyys ja monet ovat tottuneet selviämään hyvin vähillä tuloilla, jotkut jopa säästävät osan rahoistaan avustaakseen sukulaisiaan lähtömaassa (Säävälä 2011, 65–66.) Ne haastattelemistani maahanmuuttajista, jotka olivat lapsettomia ja olivat asuneet vain pari vuotta Suomessa, kertoivat pärjäävänsä etuuksien turvin. Haastatel-

luista ne, joilla oli perhettä tai jotka olivat asuneet Suomessa jo pitkään, kokivat kuukaudesta toiseen jatkuvan taloudellisen epävarmuuden todella haastavana.

Tiukka taloudellinen tilanne vaikutti elämän eri osa-alueisiin: asumiseen, harrastuksiin, vapaa-aikaan, harjoitteluihin hakeutumisiin ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Ylläpitokorvausten vuoksi oltiin valmiit käymään kursseilla ja työharjoituksissa, joilla ei kuitenkaan uskottu olevan työllistävää vaikutusta. Maahanmuuttajien kertomuksista ilmeni, että taloudelliset huolet vaativat jatkuvia kompromisseja elämän eri alueilla.

Onnellisuuden ja onnettomuuden elämykset. Toinen perustarve liittyy ihmisten välisiin suhteisiin sekä identiteettiin (loving). Ihmisten välinen yhteisyys on tärkeä resurssi muiden arvojen toteuttamiselle. Subjektiivinen kokemus liittyy onnellisuuden ja onnettomuuden elämyksiin. (Allardt 1976, 43; 1998, 40.)

Yksinäisyys on hyvin yleistä maahanmuuttajien keskuudessa. Peräti kolmannes turkulaiseen hyvinvointitutkimukseen osallistuneista maahanmuuttajista vastasi, ettei heillä ole sellaista läheistä henkilöä, jonka kanssa keskustella luottamuksellisesti. Omien yhteisöjen toiminta voi toimia ratkaisevasti sosiaalista tukea antavana voimavarana. (Inkeroinen ym. 2008, 134–135.) Perhe ja lähisukulaiset olivat monille haastattelemilleni maahanmuuttajille ainoa tukiverkko Suomessa. Sosiaalisista verkostoista kysyessäni haastatellut mainitsivat ensimmäiseksi ystävät, jotka kuuluvat joko samaan etniseen ryhmään tai ovat maahanmuuttajia.

Vastaajat olivat saaneet suomalaisia tuttavuuksia pääsääntöisesti koulussa ja työpaikalla, samaan etniseen ryhmään kuuluvia myös yhdistysten, harrastusten ja esimerkiksi moskeijan kautta. Eräs vastaaja oli kokenut aluksi hämmäntäväksi sen, etteivät naapurit tunne toisiaan. Kolme vastaajista oli kohdannut naapurustossaan rasistista huutelua ja häiriköintiä. Ne, jotka hoitivat pientä lasta kotona, kokivat itsensä yksinäisiksi ja muihin äiteihin tutustumisen vaikeaksi.

Haastatteluissani kävi ilmi, että huoli muualla olevista perheenjäsenistä ja sukulaisista oli suuri erityisesti niillä, jotka asuivat yksin. Perheenyhdistämistä odottava isä koki henkisesti olevansa puoliksi uudessa kotimaassaan ja puoliksi

muualla perheensä luona. Säävälä (2011, 15) kirjoittaa, että kun epävakasta oloista tullut muuttaja joutuu elämään epävarmana perheenjäsentensä kohtalosta, maahan asettuminen vaikeutuu ja psyykkiset ongelmat voivat kärjistyä (Säävälä, 2011, 15). Kolme haastatelluista kertoi sairastuneensa masennukseen Suomeen tulon jälkeen ja yhdellä haastatelluista oli paniikkihäiriö. Turku-laisten maahanmuuttajien hyvinvointitutkimuksessa ilmeni, että maahanmuuttajat kokevat usein stressioireita, hermostuneisuutta, ahdistusta ja masentuneisuutta (Inkeroinen ym. 2008, 133).

Itsensä toteuttaminen. Kolmas tyydyttävä tarve liittyy yhteiskuntaan integroitumiseen ja luonnon kanssa sopusoinnussa elämiseen (being). Hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttaa omakohtaiset kokemukset vieraantumisesta ja itsensä toteuttamisesta. (Allardt 1976, 46; 1998, 45.)

Kysyessäni vapaa-ajan vietosta vastaajat kertoivat rahan vaikuttavan vapaa-ajan valintoihin. Ulkoilu, kävelylenkit, kirpputoreilla kiertely ja kahvilla käyminen mainittiin vapaa-ajan viettotavoiksi. Haastatellut kertoivat viettävänsä mielellään aikaa perheen, ystävien ja samaan etniseen ryhmään kuuluvien kanssa.

Urheilu koettiin tärkeäksi vapaa-ajan toiminnaksi ja hyvinvoinnin lisääjäksi miesten keskuudessa. Naiset kertoivat harrastavansa lähinnä kävelylenkkejä lapsen kanssa. Miehet kertoivat hyödyntäneensä kaupungin tarjoamaa mahdollisuutta käydä uimassa ja kuntosalilla.

Yksi haastatelluista kertoi perustaneensa yhdistyksen, jonka tarkoituksena on järjestää maahanmuuttajille toimintaa. Yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen koettiin hyvinvointia edistäväksi.

Haastattelujeni tulokset olivat hyvin samansuuntaiset kuin vuonna 2006 valmistuneen maahanmuuttajien kotoutumista tarkastelevan seurantatutkimuksen tulokset. Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien hyvinvointia edistäviä tekijöitä ovat työllistyminen, hyvä suomen kielen taito, Suomen asenneilmapiirin kokeminen myönteisenä, laajat ja tiiviit kontaktit sosiaalisiin verkostoihin, hyvä sosiaalinen tuki ja taloudellinen hyvinvointi. Työttömyys, heikko suomen kielen taito, syrjäntäkokemukset, sosiaalinen eristäytyneisyys ja taloudelliset huolet vaikeut-

tavat sopeutumista. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 67–68.) Haastattelemani maahanmuuttajat korostivat heikon taloudellisen tilanteen merkitystä hyvinvoinnin heikentäjänä.

7.3 Rasion aikuissosiaalityöyksikön asiakkaana

Haastattelemani maahanmuuttajat kertoivat ottavansa yhteyttä sosiaalitoimistoon pääsääntöisesti toimeentulotukeen liittyvissä asioissa. Haastatellut kokivat voivansa ottaa työntekijöihin yhteyttä myös muissa kuin varsinaisesti sosiaalityöhön liittyvissä asioissa. Työntekijöihin saa helposti yhteyden.

Haastateltavat kertoivat saaneensa ajan sosiaalityöntekijän tapaamiseen nopeasti. Puhelinaikana soittaminen tuntui joidenkin mielestä hankalalta koulunkäynnin ja harjoittelujen vuoksi. Haastatellut kokivat tekstiviestit ja sähköpostit vaivattomiksi tavoiksi hoitaa asioitaan.

Haastateltavat toivat esiin, että he toivovat sosiaalityöntekijän kysyvän asiakkaalta suoraan tämän voinnista. Henkilökohtaisten tapaamisten lisäksi asiakkaat olivat tyytyväisiä siihen, että sosiaalityöntekijä otti asiakkaaseen yhteyttä esimerkiksi soittamalla. Sosiaalityöntekijän toivottiin ottavan kantaa ja puuttuvan herkästi asiakkaan tilanteeseen, mikäli huomaa huolenaihetta.

Alkuvaiheen palveluista kysyessäni haastateltavat kertoivat kaivanneensa tukea arkisissa asioissa ja ohjausta palvelukäytännöissä. Kysyessäni muista sosiaalitoimiston kautta saaduista palveluista vastaajat eivät osanneet nimetä toimeentulotuen lisäksi juuri muuta.

Maahanmuuttajat kertoivat ymmärtävänsä sosiaalitoimistosta lähetetyt kirjeet ja toimeentulotukipäätökset. Mikäli vastaajilla oli epäselvyyttä jostakin, kokivat he helpoksi soittaa ja kysyä asiasta sosiaalitoimistosta. Neuvoa kysyttiin myös ystäviltä ja sukulaisilta. Eräs haastateltava toi esiin sosiaalitoimiston roolin taloudellisena neuvonantajana. Ohjaus talousasioissa koettiin hyödylliseksi.

Toimeentulotukea haettaessa osa vastaajista oli kohdannut ongelmia työntekijöiden vaihtuessa. Käytännöt vaihtelivat työntekijöiden kesken, mikä koettiin

hankalaksi. Ongelmalliseksi nähtiin se, miten osata hakea tukea niihin asioihin, joihin lain mukaan asiakkaalla on oikeus saada toimeentulotukea. Tieto omista oikeuksista on puutteellista, ja usein maahanmuuttajat kyselevät toisiltaan, mihin voi hakea tukea. Toisaalta toimeentulotuen hakeminen eri asioihin tuntui vaikealta. Työntekijöiltä toivottiin tasa-arvoista kohtelua.

Moni vastaajista nosti sosiaalitoimiston työntekijöiden asenteet ja vuorovaikutustaidot erittäin merkittäviksi. Huono palvelu koettiin jopa esteeksi tuen hakemiselle ja sosiaalitoimistossa asioimiselle.

8 POHDINTA

8.1 Tavoitteiden toteutuminen

Tutkimuksellani halusin saada tietoa maahanmuuttajien hyvinvoinnin kokemuksesta, kotoutumista edistävästä tekijöistä sekä palvelukokemuksista liittyen Raision aikuissosiaalityöyksikköön. Tutkimustehtävät laadin toimeksiantajien taholta annettujen toiveiden pohjalta.

Tavoitteeni kokemuksellisen hyvinvointitiedon ja kotoutumista edistävien tekijöiden keräämisestä toteutui. Aiheen laajuus ja monimuotoisuus vaikutti siihen, että tutkimukseni tulokset jäivät kuitenkin mielestäni hieman yleiselle tasolle. Tutkimukseni tulokset kokemuksellisen hyvinvoinnin osalta vastaavat aikaisempien tutkimusten tuloksia.

Tavoitteeni saada palautetta Raision aikuissosiaalityöyksikön palveluista ja saada kehitysehdotuksia jäi vajavaiseksi. Asiakkaat kertoivat palvelukokemuksistaan varsin lyhyesti ja niukkasanaisesti. Haastattelut tehtyänäni pohdin sitä, uskaltavatko maahanmuuttajat kritisoida palveluita varsinkaan viranomaistahon edustajalle. Maahanmuuttajien lähtömaissa viranomaisten status ja rooli on erilainen kuin Suomessa, mikä voi vaikuttaa vastauksiin. Maahanmuuttajalla saattaa olla lisäksi pelko siitä, että kritiikin antaminen vaikuttaa viranomaisen suhtautumiseen jatkossa kielteisesti.

8.2 Työn ja menetelmien arviointi

Tutkimusmenetelmäksi valikoin yksilöhaastattelun, johon laadin haastattelurungon teemojen mukaan. Hyvinvointiteemat ja kotoutumiseen liittyvät teemat löytyivät kirjallisuuteen ja aikaisempiin hyvinvointitutkimuksiin tutustumalla. Raision palveluihin liittyvät teemat keräsin yhdessä maahanmuuttajien sosiaalityöntekijän kanssa. Yksilöhaastattelu osoittautui hyväksi ratkaisuksi. Koin, että haastattelutilanteissa oli luottamuksellinen ilmapiiri, sillä haastateltavat kertoivat avoi-

mesti asioistaan. Yksilöhaastattelut tosin veivät runsaasti aikaa sekä haastatteluhetkellä että litterointia tehdessä. Ryhmähaastattelun etuna olisi voinut olla se, että vastaajat innostavat toisiaan puhumaan. Vastauksiin olisi ryhmässä keskustellessa voinut syntyä kaipaamaani monipuolisuutta.

Lähetin haastatteluun kutsutuille kirjeen, jossa kerroin tutkimuksesta, tulosten käyttämisestä ja aineiston hyödyntämisestä siten, ettei haastateltavien henkilöllisyys paljastu. Kerroin antavani lisätietoja ja annoin lisäksi sosiaalityöntekijän yhteystiedot, mikäli asiakas haluaisi kysyä tutkimuksesta tarkemmin. Ratkaisu osoittautui hyväksi, sillä kaksi haastatteluun kutsuttua otti sosiaalityöntekijään yhteyttä. Toinen halusi lisätietoja ja toinen oli ymmärtänyt, että kutsuin hänet työhaastatteluun sosiaalitoimistoon. Nauhoitin keskustelumme kysytyäni haastateltavalta siihen ensin luvan. Selitin myös, ettei lisäkseni kukaan muu saa kuunnella nauhoitetta ja että litteroinnin jälkeen tuhoan äänitteet.

Menetelmävalintaan vaikutti toimeksiantajan toive saada laadullista tutkimustietoa. Haastattelutilanteet säilyivät keskustelunomaisina, koska en seurannut kysymyslistaa järjestelmällisesti vaan haastateltavan esille ottamien aiheiden mukaisesti. Haastattelutuloksia kerätessäni jäin pohtimaan, olisinko saanut täsmällisempiä ja syvällisempiä vastauksia strukturoidumman haastattelupohjan avulla. Vastauksia oli työläs hakea litteroidusta aineistosta, sillä haastateltavien puheet lähtivät monesti joko rönsyilemään tai ne jäivät kovin yleiselle tasolle. Myös oma kokemattomuuteni haastattelutilanteessa vaikutti siihen, etten osannut ohjata keskustelua riittävän napakasti ja ymmärrettävästi takaisin aiheeseen, enkä sen vuoksi saanut niin selkeitä tuloksia kuin alun perin olin kuvitellut. Tutkimukseni aiheet olivat laajat ja näin jälkikäteen ajateltuna olisin voinut tarkentaa tutkimustehtäväni näkökulmaa entisestään.

8.3 Tutkimuksen luotettavuus

Toteutin haastattelut sosiaalitoimiston tiloissa. Uskon, että tilaratkaisu vaikutti osaltaan siihen, että haastateltavat ottivat herkästi toimeentulotukeen liittyvät asiat esille. Joidenkin haastateltavien kohdalla jouduin kysymään samaa asiaa

useamman kerran eri sanoin, sillä vastaukset pyörivät hanakasti ainoastaan toimeentulon ympärillä. Tilaratkaisu saattoi osaltaan vaikuttaa myös siihen, että joidenkin vastaajien kohdalla tuntui, että he halusivat miellyttää vastauksillaan. Esimerkiksi palvelukokemuksista kysyessäni sain hyvin yleisellä tasolla olevia vastauksia. Eräs haastateltava kuittasi monet kysymykset sanomalla "kaikki on hyvin, hyvin menee". Toisaalta saattoi olla, että hän oli tyytyväinen, tai kenties hän ei ymmärtänyt kysymyksiäni.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa, mikäli vastaavia ilmiöitä ja selityksiä löytyy myös muista tutkimuksista (Moilanen & Räihä 2001, 59). Maahanmuuttajien kotoutumista ja hyvinvointia käsittelevissä tutkimuksissa on tullut hyvin samankaltaisia tuloksia ilmi kuin omassa tutkimuksessani. Vastaukset eivät yllättäneet, mikä voi osaltaan johtua siitä, etten osannut tarkentaa tutkimustehtävääni riittävän syvällisesti.

Tekemissäni haastatteluissa kielelliset ongelmat näkyivät siten, että haastateltavien vastaukset eivät välttämättä liittyneet kysymykseeni, ja keskustelu pysyi kovin yleisellä tasolla. Haastattelutilanteessa koetin tarkentaa kysymyksiäni ja käyttää selkeitä ilmaisuja, mutta koska vastaaja ei ymmärtänyt kysymyksenasetteluani, hän saattoi jatkaa samalla yleisellä linjalla. Kysyessäni esimerkiksi asiakkaalta tämän saamasta tuesta hän vastasi saaneensa aina apua, kun on soittanut numeroon 112.

Haastattelun etu on myös siinä, että haastatteluun voidaan valita henkilöt, joilla on kokemusta tai tietoa tutkittavasta aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74.) Haastatteluun kutsutut maahanmuuttajat valikoituivat maahanmuuttajien parissa työskentelevän sosiaalityöntekijän avulla. Tutkimustuloksiin vaikuttaa varmasti se, että sosiaalityöntekijä on asiakkaille tuttu ja asiakkaat tietävät olevansa valikoituja. Pohdin sitä, miten esittää tulokset niin, ettei vastaajien henkilöllisyys paljastu. Tulososassa käytettyjä lainauksia on osittain muokattu, jotta henkilöllisyys säilyy tunnistamattomana.

8.4 Toimintaehdotukset aikuissosiaalityöyksikölle

Maahanmuuttajien hyvinvoinnin vahvistamisella edistetään kotoutumista. Hyvinvointia lisäämällä helpotetaan maahanmuuttajan sopeutumista uuteen kotimaahan. Sosiaalipalveluiden avulla voidaan huomioida maahanmuuttajan muuttuvat tarpeet kotoutumisen eri vaiheissa.

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistusta pohtineen työryhmän esitys uudeksi sosiaalihuoltolaiksi jätettiin syksyllä 2012. Uudella sosiaalihuoltolailla halutaan turvata eri väestöryhmien oikeutta riittäviin sosiaalipalveluihin ja siirtää painopistettä ennaltaehkäisevään toimintaan ja varhaiseen tukeen. Sosiaalihuoltolain näkökulma siirtynee uudistuksen myötä ongelmakeskeisyydestä asiakkaiden voimavarojen vahvistamiseen ja arjen tukemiseen. Kunnan tulisi huolehtia siitä, että asukkaat saisivat riittävästi hyvinvointia tukevaa neuvontaa ja ohjausta siten, että kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien asukkaiden neuvonnasta ja tukemisesta olisi huolehdittava sosiaalityön keinoin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.)

Sosionomi (AMK) saa koulutuksessaan monipuoliset eväät asiakkaan kohtaamiseen. Sosionomeilla on osaamista tunnistaa asiakkaiden elämäntilanteita, voimavaroja ja toimintakyvyn eri osa-alueita, sekä sosiaalipalvelujärjestelmän tuntemusta. Sosionomi (AMK) osaamista voitaisiin hyödyntää sosiaaliohjauksen tehtävissä monipuolisesti. Maahanmuuttajien erityistarpeet eivät lopu kotouttamisajan päättyessä, vaan tuen tarve jatkuu peruspalvelujen puolelle siirtymisen jälkeenkin. Sosiaaliohjauksesta voisivat hyötyä myös pitkään Suomessa asuneet, sillä kotoutumisprosessin edetessä tuen tarpeet eivät lopu, vaan ne muuttavat muotoaan.

Yksi haastatelluista toi ilmi, että kuntaan saapuvalla maahanmuuttajalle tulisi tarjota selkeitä ohjeita eri palveluihin liittyen sekä siihen, mikä on sosiaalitoimiston rooli ja mitä oikeuksia asiakkaalla on. Eräs haastateltavista ehdotti, että maahanmuuttajille voisi laatia oman opaskirjan, jossa olisi selkeästi kerrottu palveluiden ja tuen saamisen kannalta tarpeelliset perusasiat. Opaskirjan laatiminen voisi olla myös opiskelijalle annettava opinnäytetyön aihe.

Harjoittelupaikkoja etsittäessä olisi tärkeää saada maahanmuuttaja kantaväestön pariin. Harjoittelut muiden maahanmuuttajien parissa eivät edistä kotoutumista kielenoppimisen ja sosiaalisten verkostojen luomisen näkökulmasta. Sosiaalityön paikka palvelujärjestelmän keskiössä tarjoaa kanavan verkostoitua sellaisten toimijoiden kanssa, jotka voisivat antaa maahanmuuttajille harjoittelumahdollisuuksia eri sektoreilta valtaväestöön kuuluvien parissa.

Yksi haastatelluista toivoi maahanmuuttajien keskuuteen toimintaa, joka mahdollistaisi muihin maahanmuuttajiin tutustumisen. Haastateltava toivoi lisäksi kuukausittain kokoontuvaa maahanmuuttajista koostuvaa ryhmää, jossa voitaisiin sosiaalityöntekijän läsnä ollessa keskustella erilaisista aiheista ja esittää kysymyksiä tarvittaessa. Tutkimuksessani nousi esiin maahanmuuttajien vähäiset kontaktit kantaväestön kanssa. Maahanmuuttajien kanssa työtä tekevillä on arvokasta tietoa asiakkaiden tarpeista ja olisikin tärkeää, että tarpeista kerrotaisiin myös muille toimintoja järjestäville tahoille sosiaalisten verkostojen lisäämiseksi.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ahokas, M. 2010. Ryhmät ja niiden väliset suhteet. Teoksessa Suoninen, E.; Pirttilä-Backman, A-M.; Lahikainen, A.R. & Ahokas, M. Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOYpro. 185–242.
- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuudet. Erik Allardtin teoria hyvinvoinnin kolmesta ulottuvuudesta (having, loving, being). Elintaso, yhteisyysuhteet, itsensä toteuttaminen. Porvoo: WSOY.
- Allardt, E. 1998. Hyvinvointitutkimus ja elämänpolitiikka. Teoksessa Roos, J.P. & Hoikkala, T. (toim.) Elämänpolitiikka. Tampere: Gaudeamus. 34–53.
- Beiser, M. 1991. The Mental Health of Refugees in Resettlement countries. Teoksessa H. Adelman (Ed.), Refugee Policy. Canada and the United States. Centre for Refugee Studies, York University and Center for Migration Studies of New York, Inc., York Lanes Press Ltd., Toronto.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustannus. 25–43.
- Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus. 133–157.
- First European Quality of Life Survey. 2005. Life Satisfaction, Happiness and Sense of Belonging. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
- Hagfors, R. & Kajanoja, J. 2011. Hyvän kehän teoria. Teoksessa Saari, J. (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. 169–190.
- Heikkilä, E. & Pikkarainen, M. 2006. Maahanmuuttajien työllisyys. Teoksessa Martikainen, T. (toim.) Ylirajainen kulttuuri: etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seura ry. Helsinki.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2003. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hämäläinen, K. & Sarvimäki, M. 2011. Vaikuttavaa kotouttamista. Viitattu 9.10.2012 www.stat.fi > Etusivu > Artikkelit > Vaikuttavaa kotouttamista. Hyvinvointikatsaus 2/2011.
- Inkeroinen, H., Rasinkangas, J., Kyheröinen, H. 2008. Miten hyvin Turku voi? - turkulaisten hyvinvoinnin muutossuuntia 1995–2008. Turun kaupungin sosiaalikeskuksen julkaisu nro 2A/2008.
- Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Kananoja, A.; Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2011. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosano-ma.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus. 68–84.

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999.

Liebkind, K. (toim.) 1994. Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.

Maahanmuuttovirasto 2012. Viitattu 25.2.2012 www.migri.fi. Etusivu > Media > Sanasto.

Mannila, S.; Messing, V. ; van der Broek, H.; Vidra, Z. 2010. Immigrants and Ethnic Minorities. European Country Cases and Debates. National Institute for Health and Welfare. Report 41 / 2010. University print, Helsinki.

Moilanen, P. & Räihä, P. 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus. 44–67.

Perhoniemi, R. & Jasinskaja - Lahti, I. 2006. Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus vuosilta 1997–2004. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Peltola, U. & Metso, L. 2008. Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Phinney, J. S.; Berry, J.W.; Vedder, P & Liebkind, K. 2006. The Acculturation Experience: Attitudes, Identities, and Behaviors of Immigrant Youth. Teoksessa Berry, J.W.; Phinney, J.S.; Sam, D.L & Vedder, P (toim.) Immigrant Youth in Cultural Transition. Acculturation, Identity, and Adaptation Across National Contexts. New Jersey, USA: Lawrence Erlbaum Associates, 71–116.

Pohjanpää, K.; Paananen, S. & Nieminen, M. 2003. Maahanmuuttajien elinolot: venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Elinolot 2003:1. Helsinki: Tilastokeskus.

Rapo, M. 2011. Kuka on maahanmuuttaja? Viitattu 10.10.2012. www.stat.fi. > Etusivu > Artikkelit > Kuka on maahanmuuttaja? Tieto&trendit 01/2011.

Raijas, A. 2008. Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen. Kuluttajatutkimuskeskus, työselosteita ja esitelmiä 110/2008. Helsinki

Raijas, A. 2011. Arjen hyvinvointi. Teoksessa Saari, J. (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. 243–263.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

Ruotsalainen, K. & Nieminen, J. 2012. Toisen polven maahanmuuttajia vielä vähän Suomessa. Viitattu 9.10.2012 www.stat.fi > Etusivu > Artikkelit > 4.7. Toisen polven maahanmuuttajia vielä vähän Suomessa. Tieto&trendit 4–5/2012.

Ruusuvuori, J.; Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J.; Nikander, P. & Hyvärinen, M. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 9–36.

Saari, J. (toim.) 2011. Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus.

Salonen, K. 2011. Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät - lyhyt oppimäärä. Turun Ammattikorkeakoulu.

- Siekkinen, K. 2007. Syvähaastattelu. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustannus. 44–59.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Viitattu 23.9.2012 www.stm.fi. Etusivu > julkaisut > Sosiaali- huollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän lop- puraportti.
- Suoninen, E.; Pirttilä-Bacman, A-M.; Lahikainen, A. R. & Ahokas, M. 2010. Arjen sosiaalipsyko- logia. Helsinki: WSOYpro.
- Säävälä, M.2011. Perheet muuttoliikkeessä. Perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen. Väestöntutkimuslaitos katsauksia E 41/2011. Helsinki: Väestöliitto.
- Söderling, I. 1997. Maahanmuuttoasenteet ja elämänhallinta. Väestöntutkimuslaitos. Väestöliitto
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2012. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet. Viitattu 4.11.2012. www.sotkanet.fi. Vastaanotetut pakolaiset / 100 000 asukasta.
- Tilastokeskus 2012a. Väestörakenne. Viitattu 11.10.2012 www.stat.fi Etusivu > Tilastot > Väes- tö > Väestörakenne > 2011 > Suomen väkiluku kasvoi eniten 20 vuoteen.
- Tilastokeskus 2012b. Kuntien avainluvut. Viitattu 11.10.2012 www.stat.fi. Etusivu > Tuotteet ja palvelut > Tietoa alueittain > Kuntien avainluvut > Raisio – Reso.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Latvia: Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2012. Viitattu 3.9.2012. www.tem.fi. Etusivu > Työ > Maahanmuutta- jien kotouttaminen > Kotouttamisen tärkeimmät toimijat.
- Vuorio, E. 2005. Määritelmiä ja mittareita – hyvinvoinnin monialaista palapeliä hahmottamassa. Teoksessa Hautala, T. ;Nenonen, S. & Tanskanen, I. Näkökulmia hyvinvointiin 4. Turun ammat- tikorkeakoulun raportteja 32.

Haastattelurunko

Taustatiedot

- mistä maasta kotoisin, ikä
- kauanko asunut Suomessa, maahantulooperuste
- koulutus- ja työtausta kotimaassa ja Suomessa, kirjoitus- ja lukutaito

Ihmissuhteet

- perhesuhteet
- yhteydenpito kotimaahan
- sosiaalinen verkosto Suomessa
- mitä kautta luonut sosiaalista verkostoa Suomessa
- vapaaehtoistyö, harrastukset, tapahtumiin osallistuminen

Asuminen Suomessa

- missä asunut, keiden kanssa
- milloin muuttanut Raisioon
- asumisympäristön merkitys hyvinvoinnille

Kotoutuminen

- suomenkielen oppimishistoria
- mikä ongelmallista
- mitkä asiat asiakkaan mielestä edesauttavat kotoutumista

Hyvinvointi

- mitkä asiat auttavat voimaan hyvin, millaisia haasteita
- tyytyväisyys arkeen / arjen sisältöön
- mistä hyvinvointi muodostuu
- esim.
 - taloudellinen tilanne
 - koulutus, työttömyys
 - sosiaaliset suhteet
 - vapaa-aika

Palvelut

- Raision kaupungin tarjoamat palvelut
 - mitä palveluita käyttää
 - kotoutumisajan eri vaiheissa tarvitut palvelut
 - mitkä palvelut tukevat hyvinvointia
 - millaisissa asioissa kokee tarvitsevänsä tukea / apua, mistä sitä toivoo saavansa

Tutkimuslupa

Päätöspöytäkirja

1 (1)
Tehtävä 01.01.03
Asianro 355/2012

Sosiaalityö

7.9.2012

Muut asiat 1 § / 2012

Tutkimuslupa / Tanja Lampikoski

Asianosaiset

Tanja Lampikoski

Selostus asiasta

Anoo tutkimuslupaa Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopintoihin liittyvää opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyö käsittelee raisiolaisten maahanmuuttajien hyvinvointikokemusta ja kokemuksia sosiaalipalveluista.

Päätös

Myönnetään tutkimuslupa.

Perustelut

Allekirjoitus

Arja Iho
sosiaalityönjohtaja

Postiosoite PL 100, 21201 Raisio
Käyntiosoite Nallinkatu 2, 21200 Raisio
Sähköpostiosoite sosiaali.terveys@raisio.fi

Puhelin +358 2 434 3111
Faksi +358 2 435 4376
Internet www.raisio.fi